

Nemzeti Vidékfejlesztési Terv

**Érzékeny
Természeti Területek
Programja
2004**

Tájékoztató gazdálkodóknak

Nemzeti Vidékfejlesztési Terv Érzékeny Természeti Területek Programja 2004

Tájékoztató gazdálkodóknak

Kiadja: Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
1011 Budapest, Fő u. 44-50.
Tel.: 1-457 3300
www.kvvm.hu

Szent István Egyetem, Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet¹
2103 Gödöllő, Páter K. u. 1.
Tel./Fax:28-415 383,
www.ktg.gau.hu

Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Természetvédelmi Hivatal²
1121 Budapest, Költő u. 21.
Tel.: 1-395 26 05 Fax: 1-202 25 30

www.nakp.hu

Felelős kiadó: Haraszthy László²

Szakmai szerkesztők: Ángyán József¹
Podmaniczky László¹
Vajnáné Madarassy Anikó²

Közreműködtek: Balázs Katalin
Fülöp Gyula
Kissné Dóczy Emília
Nagy Gábor
Magyari Julianna
Szilvácsku Zsolt
Tóth Péter

Borító- és belső formaterv: Balázs Katalin

**Nemzeti parkok területi
programfelelősei:**

Ács Lászlóné	Hegy Zoltán
Ambrus András	Horváth Róbert
Bankovics András	Kovács Zoltán
Baranyi Attila	Krajnyák Cecília
Bánfi Péter	Löffler Attila
Bodnár Mihály	Tóth Balázs
Bodolai István	Tóth László
Bontovics Csaba	Tóth Szabolcs
Boros Emil	Törökné Burda Brigitta
Csihar László	Varjasy Katalin
Danny Eijsackers	Závodszy Szabolcs
Havas Márta	

A kézirat lezárva: 2004. szeptember 28.

© Ángyán József - Podmaniczky László - Vajnáné Madarassy Anikó
ISSN 1786-2604

Budapest – Gödöllő
2004

Tisztelt Gazdálkodók! Kedves Érdeklődők!

Egy teljesen új szemléletű, közös agrárfejlesztési és természetvédelmi stratégiai program tájékoztató füzetét tartják a kezükben. Egy olyan programét, amelynek kidolgozása és indítása arra a felismerésre épül, hogy a mezőgazdaság és a természetvédelem egymásra van utalva, feladatait egyik sem tudja a másik nélkül a vidéki térségekben ellátni.

A mezőgazdaság a művelt területeken életfeltételeket, élőhelyet ad a fajok számára, fenntartja a vidéki táj, az élővilág sokszínűségét, a természetvédelem pedig lehetőséget kínál arra, hogy a mezőgazdaság tiszta, élő környezetben jó minőségű, szennyeződésektől mentes, egészséges és biztonságos élelmiszereket állítson elő, és a vidék, mint társadalmi, biológiai élettér fennmaradjon.

Ez az európai értékrendnek megfelelő agrár-, vidék- és környezetstratégiai program a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT) agrár-környezetgazdálkodási területe és annak Érzékeny Természeti Területekre (ÉTT-kre) kidolgozott célprogramja.

Ez a program – a 2002-ben indult Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP) szerves folytatása – a többfunkciós európai agrármodellnek megfelelően nem egyes ágazatokat támogat termelési mennyiségekhez, kvótákhoz kötődő közvetlen kifizetések formájában, hanem olyan gazdálkodási rendszerek elterjedését segíti, amelyek úgy állítanak elő minőségi élelmiszereket és egyéb nyersanyagokat, hogy közben megőrzik a környezetet, az élővilágot, a tájat és benne az embert, közösségeit, kultúráját, “agrikultúráját”, egyben munkát és megélhetést biztosítva a vidéki népesség, a mezőgazdaságból élők számára.

Az Európai Unió Közös Agrárpolitikájának reformfolyamatához kapcsolódó támogatási rendszere lehetőséget nyújt a közösségi források megszerzésére, a csökkenő közvetlen kifizetések pótlására. Magyarország immár az EU tagjaként e program mentén tud növekvő forrásokat szerezni az agrárium és a vidék megerősítésére, környezetbarát fejlesztésére, az élhető vidék megteremtésére és fenntartására.

Kívánjuk, hogy haszonnal forgassák e kiadványt, és részesei legyenek a környezethez, a tájhoz illő, annak értékeit megőrző mezőgazdálkodás megvalósításának. Éljenek bátran e program nyújtotta lehetőségekkel, és csatlakozzanak az Érzékeny Természeti Területek agrár-környezetgazdálkodási rendszereihez!

A szerkesztők

Tartalomjegyzék

A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programtól a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervig...	5
<i>Mezőgazdaság: harmóniában a természettel</i>	5
<i>A hazai előzmények</i>	5
<i>A vidékfejlesztés magyar kerettervei és programjai</i>	7
Mit kínál az ÉTT program?	12
Az ÉTT-k bemutatása	16
<i>Baranya ÉTT</i>	16
<i>Beregi árterület ÉTT</i>	18
<i>Békés-csanádi síkság ÉTT</i>	20
<i>Bodrogköz ÉTT</i>	22
<i>Borsodi mezőség ÉTT</i>	24
<i>Déaványai síkság ÉTT</i>	26
<i>Dunavölgyi síkság ÉTT</i>	28
<i>Észak-Cserehát ÉTT</i>	30
<i>Hevesi síkság ÉTT</i>	32
<i>Marcal-medence ÉTT</i>	34
<i>Mosoni síkság ÉTT</i>	36
<i>Őrség-Vendvidék ÉTT</i>	38
<i>Szatmár-Bereg ÉTT</i>	40
<i>Szentendrei sziget ÉTT</i>	42
<i>Turjánvidék ÉTT</i>	44
Gazdálkodási ajánlások az ÉTT-ken	46
<i>A szántó, mint élőhely</i>	46
<i>A szántóföldi gazdálkodás néhány fontos eleme</i>	47
<i>A természetközeli élőhelyek szerepe</i>	48
<i>Természetkímélő gazdálkodás gyepterületeken</i>	49
Az ÉTT intézkedések ismertetése	52
<i>Érzékeny Természeti Területek szántóföldi művelési célprogramjai</i>	52
<i>Szántóföldi növénytermesztés túzok élőhelyfejlesztési előírásokkal</i>	52
<i>Szántóföldi növénytermesztés madár élőhelyfejlesztési előírásokkal</i>	53
<i>Lucernatermesztés túzok élőhelyfejlesztési előírásokkal</i>	54
<i>Szántóföldi növénytermesztés élőhelyfejlesztési előírásokkal</i>	55
<i>Érzékeny Természeti Területek gyepgazdálkodási célprogramjai</i>	56
<i>Gyepgazdálkodás túzok élőhelyfejlesztési előírásokkal</i>	56
<i>Gyepgazdálkodás haris élőhelyfejlesztési előírásokkal</i>	57
<i>Gyepgazdálkodás élőhelyfejlesztési előírásokkal</i>	58
<i>Gyeptelepítés</i>	59
<i>Az egyes ÉTT-ken pályázható célprogramok</i>	60
<i>A kiegészítő intézkedések kombinációs lehetőségei más agrár-környezeti intézkedésekkel</i>	61
Főbb tudnivalók	62
<i>A kedvezményezettek köre és a jogosultság feltételei</i>	62
<i>A kötelezettségek vállalása</i>	62
<i>A támogatási kérelem benyújtása és folyósítása</i>	62
<i>A támogatási kérelem elbírálása</i>	63
<i>Ellenőrzés és jogkövetkezmények</i>	63
Fogalomtár	65
A „Helyes Gazdálkodási Gyakorlat” előírásai	68
Elérhetőségek	70
Melléklet: ÉTT területek MePAR-ban lehatárolt fizikai blokkjai	71

A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programtól a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervig

Mezőgazdaság: harmóniában a természettel

A mezőgazdaság mindig is több volt, mint egyszerű árutermelő ágazat. Az élelmiszerek és nyersanyagok előállításán túl egyéb feladatokat is ellátott, tájat, élővilágot, talajt, vizet, környezetet is “termelt”, és munkát, megélhetést adott a vidék embere és közösségei számára.

Ez ma sincs másképpen. Néhány évtizedes agráriparosítási, termésmaximalizálási kitérő után ismét rá kellett jönnünk: a mezőgazdaságnak a termelési feladatok mellett környezeti és társadalmi feladatokat is magára kell vállalnia.

Ez utóbbiak olyan - az egész társadalom és a helyi közösségek számára egyaránt fontos - ökoszociális szolgáltatások, amelyek helyben keletkeznek, nem importálhatók, és amelyekért a mezőgazdaságot, a gazdálkodót fizetség illeti meg. Fizetség illeti meg tehát, ha olyan gazdálkodási rendszert alkalmaz, amely minőségi termelési feladatai mellett segít fenntartani természeti, környezeti értékeinket, az ember és környezete kapcsolatát, és biztosítja a tevékeny élet és a biztos megélhetés feltételeit a mezőgazdaságban dolgozók, az abból élők számára.

Ezek a felismerések vezettek el – sűrűn lakott vidéki térségekkel és még mindig nagy természeti értékeket hordozó természeti és kultúrtájakkal jellemezhető – kontinensünkön a többfunkciós európai agrármodell megfogalmazásához, az e modellt megtestesítő környezet- és tájgazdálkodás elterjesztését szolgáló közös agrár- és vidékpolitika reformjához, támogatási rendszerének kiépítéséhez és közösségi költségvetési forrásainak európai megteremtéséhez.

A hazai előzmények

Az elmondottak szellemében és EU-harmonizációs feladataink megoldása sorában született meg és indult el 2002-ben nálunk az Érzékeny Természeti Területek (ÉTT) rendszerét is magába foglaló Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP).

Erre építve készült el a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT) és a Nemzeti Fejlesztési Terv Agrár- és Vidék-fejlesztési Operatív Programja (AVOP) is. Ezzel az agrár-környezetgazdálkodás és vidékfejlesztés az integrált agrár- és vidékfejlesztési politika ökoszociális pillérévé és az EU források megszerzésének fontos tényezőjévé is vált, a mezőgazdasági stratégiaváltás Magyarországon is elindult!

E vidékfejlesztési támogatási rendszer magyarországi bevezetését készítették elő olyan **előcsatlakozási programok**, mint a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP) és a SAPARD¹ program. Míg az NAKP az agrár-környezetvédelmi és tájgazdálkodási rendszerek kidolgozásának és kísérleti indításának, addig a SAPARD a strukturális, beruházási, szerkezeti jellegű intézkedések bevezetésének kereteit teremtette meg.

A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programtól a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervig

A **Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programot (NAKP-t)** a 2253/1999. sz. kormányhatározat rendelte indítani 2000 január 1-jén, ám végül csak 2002-ben indult. Célkitűzéseiben a különböző térségek adottságainak megfelelő, ahhoz igazodó fenntartható mezőgazdasági földhasználat kialakítása fogalmazódott meg. **Célprogramjai** két fő típusba voltak sorolhatók.

- Az első fő típust az úgynevezett **horizontális vagy országos célprogramok** alkották, amelyek a hazai mezőgazdasági földhasználat teljes területére kiterjednek. Ezen programok célkitűzése az volt, hogy támogatást nyújtsanak a különféle földhasználati ágakban a környezetbarát termelési, gazdálkodási eljárásoknak, rendszereknek, elősegítve ezzel a magyar agrárgazdaság új, hosszú távon is fenntartható fejlődési modelljének kialakulását. Segítették a környezeti szempontokat is figyelembe vevő gazdálkodás elterjedését, az integrált növény-, zöldség- ill. gyümölcsstermesztés, az ökológiai gazdálkodás terjedését, a gyepterületek és vizes élőhelyek ökológiai feltételeknek megfelelő hasznosítását, valamint a környezetbarát állattartás kialakulását.
- A célprogramok másik fő típusát a **zonális vagy térségi célprogramok** adták, amelyek az adott térség környezet- és természetvédelmi szempontú mezőgazdasági földhasználatát segítették, hozzájárulva az egyes térségek adottságaihoz

illeszkedő gazdálkodási formák elterjedéséhez, a tájgazdálkodás kialakulásához, a terület környezeti, természeti értékeinek megőrzéséhez és fejlesztéséhez. Ezen programok célterületei közé olyan térségek tartozhatnak, amelyek természetvédelmi, talajvédelmi és/vagy vízvédelmi szempontok miatt speciális hasznosítást igényelnek. E térségek hálózatát Érzékeny Természeti Területek (ÉTT) rendszerének nevezzük.

A két fő programtípus közös jellemzője az volt, hogy a hozzájuk való csatlakozás önkéntes. A gazda minimum 5 évre szóló szerződést kötött az állammal, és a szerződésben foglalt feltételek teljesítése esetén évente megállapított (hektárra vagy számosállatra vetített) kifizetést kapott a szerződés időtartamára. Ez fedezte a felvállalt intézkedések miatti esetleges jövedelemkiesést, a felmerülő többletköltségeket, és tartalmazott további 20 % ösztönzőt annak érdekében, hogy a célprogramokat vonzóvá és a környezetbarát gazdálkodási formákat versenyképessé tegye a gazdálkodók számára. A felsorolt célprogramokhoz kapcsolódó föld alapú folyó támogatásokhoz beruházás jellegű támogatások is kapcsolódtak.

A hat támogatott gazdálkodási rendszerre 2002-ben 5 321, 2003-ban pedig 7 529 pályázat érkezett 272 ezer illetve 301 ezer ha területre. A pályázott támogatási összeg 4,5 milliárd Ft illetve 5,5 milliárd Ft volt. A rendelkezésre álló összeg csak az igények mintegy

¹ **SAPARD:** Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (Előcsatlakozási program a mezőgazdaság és a vidék fejlesztésére)

A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programtól a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervig

60 %-os kielégítését tette lehetővé, így 2002-ben 2 691 pályázat összesen 153 ezer ha területtel, majd 2003-ban 5 114 pályázat összesen 235 ezer ha területtel került be a programba.

A programban résztvevő gazdáknak kifizetett összeg 2002-ben 2,1 milliárd Ft, majd 2003-ban 4,1 milliárd Ft volt, 13 700 Ft/ha majd 17 450 Ft/ha átlagos értékkel. A kifizetési összeg – programtól függően – 10-50 eFt/ha között

A vidékfejlesztés magyar kerettervei és programjai

Magyarország előcsatlakozási vidékfejlesztési programjai – az NAKP és a SAPARD – 2004 május 1-jével, az EU-csatlakozással véget értek. A tagországokra vonatkozó vidékfejlesztési kerettervek egységes rendszerbe foglalják és továbbviszik, kibővítik az előcsatlakozási vidékfejlesztési terveket. Ezek – a Nemzeti Fejlesztési Tervhez (NFT-hez) illeszkedő – tervek: a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT) és az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP). **A vidékfejlesztési programok mentén 1 Ft nemzeti forrással 3 Ft (AVOP) illetve 4 Ft (NVT) európai forrást tudunk megmozdítani és megszerezni a magyar agrárium és vidék számára.**

Az **Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP)** intézkedéseinek célja az NVT-ben megfogalmazott, támogatott gazdálkodási rendszerekhez kapcsolódó mezőgazdasági termelés és élelmiszer-feldolgozás strukturális, beruházási jellegű feltételeinek megteremtése valamint a vidék felzárkóztatásának elősegítése.

változott. A területi arányok alapján a legnagyobb érdeklődés sorrendben

- a gyephasznosítási célprogram (38 %),
- az ökológiai gazdálkodási célprogram (25 %) és
- az ÉTT célprogram (17 %)

iránt mutatkozott, a vizes élőhelyek, az alapprogram illetve az integrált gazdálkodási célprogram részesedési aránya a teljes programterületből összesen 20 % (sorrendben 7,2, 6,6 illetve 6,2 %) volt.

A **Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT)** intézkedései első sorban a gazdálkodás folyó támogatását biztosítják, és részben a környezeti kihívásokra adnak válasz (agrár-környezetgazdálkodási rendszerek, kedvezőtlen adottságú térségek támogatása, EU-követelményeknek való megfelelés elősegítése, mezőgazdasági területek erdősítése), illetve segítenek az átalakulás okozta gazdasági és társadalmi nehézségek enyhítésében (termelői csoportok létrehozásának támogatása, félig önellátó gazdaságok támogatása, korai nyugdíjazás). **Támogatott intézkedései** az alábbiak:

- agrár-környezetgazdálkodás:
 - a. agrár-környezetgazdálkodási alapprogram,
 - b. integrált növénytermesztési célprogram,
 - c. ökológiai gazdálkodási célprogram,
 - d. Érzékeny Természeti Területek programja,
 - e. kiegészítő agrár-környezetgazdálkodási támogatások;

A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programtól a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervig

- kedvezőtlen adottságú és környezetvédelmi korlátozások alá eső területek támogatása;
- az EU környezetvédelmi, állatjóléti és higiéniai követelményeinek való megfelelés elősegítése;
- mezőgazdasági területek erdősítése;
- korai nyugdíjazás;
- szerkezetátalakítás alatt álló félig önellátó gazdaságok támogatása;
- termelői csoportok létrehozásának és működtetésének támogatása;
- technikai segítségnyújtás.

Az **NVT forrásainak** közel 80 %-a az első négy intézkedési terület finanszírozását szolgálja. Ezek közül is kiemelkedik az **1. intézkedési terület, az agrár-környezetgazdálkodási rendszerek föld alapú támogatásának** forráskerete, amely az NAKP kibővített folytatását biztosítja.

Ennek keretében **a 2002-ben ill. 2003-ban a programban már részt vett** vagy jelenleg is érvényes szerződéssel rendelkező **jelentkezőket előnyben részesíti**, ők a 100 pontos bírálati rendszerben 20 többletpontot kapnak.

Célprogramok formájában megfogalmazott **támogatható gazdálkodási rendszereihez a gazdák területükkel**, gazdaságukkal önkéntes módon **csatlakozhatnak**, ha

- legalább 0,5-1 ha saját tulajdonú mezőgazdasági területük, vagy erre vonatkozó – legalább 5 éves – tartós földbérleti szerződésük van;
- elfogadják az adott gazdálkodási rendszer technológiai és egyéb előírásait, követelményeit;

- azokat saját gazdálkodásukba beépítik, és annak betartását a szerződés időtartamára vállalják, a teljesítés ellenőrzését pedig elfogadják;
- betartják a „Helyes Gazdálkodási Gyakorlat” előírásait, és vezetik a kötelező nyilvántartásokat (gazdálkodási naplót);
- a vállalt gazdálkodási rendszerhez kapcsolódó képzési programban a szerződés időtartama alatt évente 1 alkalommal részt vesznek.

Az EU és a Magyar Állam ennek fejében a szerződés időtartamára vállalja, hogy ezért **a gazdát minden hektár bevitt mezőgazdasági terület után** a választott rendszertől függő normatív, hektáronkénti és az infláció mértékével valorizált (értékálló) **évenkénti kifizetésben részesíti**. A programban való részvétel

- gazdaönrészt nem igényel;
- a kifizetés 80 %-át az EU, 20 %-át a nemzeti költségvetés biztosítja;
- nem kell az egész gazdaságot egyszerre bevinni, sőt a különböző gazdaságrészek – az ökológiai gazdálkodás kivételével – különböző gazdálkodási rendszerekhez is csatlakoztathatók;
- nem komplikált pályázat benyújtásával, hanem gyakorlatilag speciális regisztrációs folyamattal indul, amelyben a gazda megadja
 - saját maga és gazdasága adatait;
 - azon területei adatait, amelyeket be kíván vinni az adott gazdálkodási rendszerbe;

A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programtól a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervig

- az e területek tulajdoni vagy bérleti viszonyait igazoló dokumentumokat;
- kinyilvánítja, hogy az adott rendszer szabályait, előírásait magára nézve kötelező érvénnyel elfogadja, és
- vállalja, hogy amennyiben bekerül az adott gazdálkodási rendszerbe, úgy a képzési programban évente 1 alkalommal részt vesz;
- a képzési programban való részvétel költségeit a program fedezi, tehát a gazdának külön költséget az nem jelent.

Az NVT támogatott agrár-környezetgazdálkodási rendszereinek meghirdetése és **a kérelmezés** a tervek szerint mindig **tavasszal, a támogatási határozatok kiadása** mindig **ősszel**, és **a kifizetések a vegetáció indulása előtt** történnek. A támogatási év szepember 1-jétől augusztus 31-éig terjed. A programban résztvevő gazdák a támogatás időtartamáig minden év elején, egyszerű kifizetési kérelem alapján egy összegben megkapják az adott évre vonatkozó hektáronkénti kifizetést.

A **2004-ben** meghirdetésre kerülő és **pályázható rendszereket** az **1. ábra** foglalja össze. Minden művelési ágban többféle rendszer is pályázható. Az ábrán felfelé egyre szigorúbb – és ezzel arányosan nagyobb hektáronkénti kifizetésű – rendszerek találhatók. Aki ezek közül valamelyik rendszerhez csatlakozik, a bevitt területein

kiegészítő agrár-környezetgazdálkodási intézkedéseket is vállalhat, amelyekért külön kifizetés illeti meg.

A fő programcsoportok tervezett **hektáronkénti kifizetéseit** az **1. táblázat** szemlélteti.

Az agrár-környezetgazdálkodási rendszerekhez kötődő **kifizetések az 1. pilléres közvetlen (SAPS²)** támogatással **valamint a kedvezőtlen adottságú térség (LFA) támogatással is kombinálhatók**, azaz **összszeadódnak**. Ha **például** valaki őszi búzát termel ökológiai gazdálkodásban, vállal kiegészítő erózióvédelmi intézkedéseket és a területe gyenge termőhelyi adottságú, akkor az alábbi kifizetésekben részesülhet:

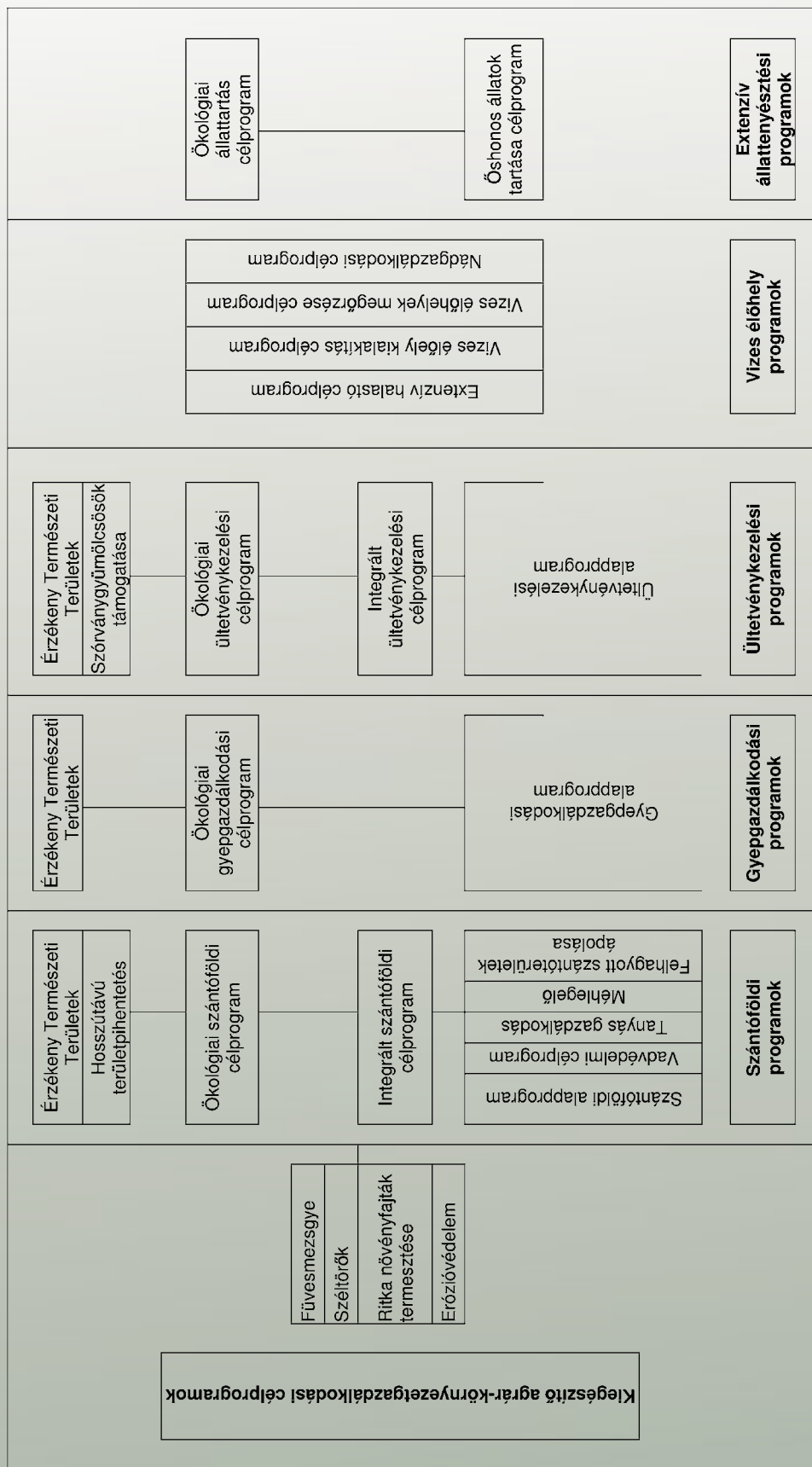
- közvetlen (SAPS) alaptámogatás: 18 eFt/ha,
- NVT: ökológiai gazdálkodás: 45 eFt/ha,
- NVT: kiegészítő erózióvédelem: 10 eFt/ha,
- NVT: kedvezőtlen termőhelyi adottság: 20 eFt/ha,
- Összesen: 93 eFt/ha.

A példában szereplő gazda tehát az induló évben 93 eFt/ha kifizetésben részesülhet. Ennek NVT-ből származó (75 eFt/ha), inflációval növelt értékét minden év első 2 hónapjában kézhez kapja, ha a vállalt intézkedéseket a szerződés és annak mellékletét képező elfogadott üzemterv szerint betartja, és azt az ellenőrzések is igazolják.

² SAPS: Standard Area Payment System (Standard Területalapú Kifizetési Rendszer)

A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programtól a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervig

1. ábra: Pályázható agrár-környezetgazdálkodási rendszerek

A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programtól a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervig

1. táblázat: A fő agrár-környezetgazdálkodási programcsoportok kifizetései

Célprogramok	Kifizetés*		
	€/ha	Ft/ha	
A. Szántóterületek			
A.1. Szántó alapprogram	a) szántóföldi növények	98,04	25 000
	b) zöldségfélék	172,55	44 000
A.2. Tanyás gazdálkodás	a) szántóföldi növények	145,10	37 000
	b) zöldségfélék	215,69	55 000
A.3. Méhlegelő program		74,51	19 000
A.4. Integrált szántóföldi gazdálkodás	a) szántóföldi növények	133,33	34 000
	b) zöldségfélék	223,53	57 000
A.5. Ökológiai gazdálkodás	a) szántóföldi növények-átállási	176,47	45 000
	b) szántóföldi növények-átállt	125,49	32 000
	c) zöldségfélék-átállási	325,49	83 000
	d) zöldségfélék-átállt	200,00	51 000
A.6. Hosszútávú terület-pihentetés	a) 1. évben	376,47	96 000
	b) 2. évtől	133,33	34 000
A.7. Ritka növényfajták termesztése	a) szántóföldi növények	129,41	33 000
	b) zöldségfélék	231,37	59 000
A.8. Érzékeny Természeti Területek szántóföldi programjai		192,16-266,66	49-68 ezer
B. Gyepterületek			
B.1. Gyepgazdálkodási alapprogram	a) gyepes élőhelyek fenntartása	58,82	15 000
	b) szántóföldi területek gyepesítése	290,20	74 000
B.2. Ökológiai gyepgazdálkodási célprogram		58,82	15 000
B.3. Érzékeny Természeti Területek	a) gyepes élőhelyek fenntartása	98,04-129,41	25-33 ezer
	b) szántóföldi területek gyepesítése	194,12	75 000
C. Ültetvények			
C.1. Integrált gyümölcs- és szőlőtermesztési célprogram		388,24	99 000
C.2. Ökológiai gyümölcs- és szőlőtermesztési célprogram	a) átállás alatt	396,08	101 000
	b) átállás után	278,43	71 000
C.3. Ritka szőlő- és/vagy gyümölcsfajták termesztése		231,37	59 000
D. Vizes élőhelyek			
D.1. Extenzív halgazdálkodás		203,92	52 000
D.2. Vizes élőhelyek létrehozása szántókon	a) 1. évben	317,65	81 000
	b) 2. évtől	133,33	34 000
D.3. Ívóhelyek kialakítása		117,65	30 000
D.4. Zsombékosok, mocsarak, lápok gondozása		101,96	26 000
D.5. Nádgazdálkodás		86,27	22 000
E. Állattartási intézkedések			
E.1. Óshonos állatfajták tartása (Ft/egyed)	a) magyar szürke szarvasmarha	113,73	29 000
	b) lovak	119,80	30 550
	c) mangalica sertés	78,43	20 000
	d) juhok	20,59	5 250
	e) baromfi	0,33-1,53	85-390
E.2. Ökológiai állattartás (Ft/egyed)	a) szarvasmarha	74,51	19 000
	b) sertés	58,82	15 000
	c) juh, kecske	18,82	4 800
	d) baromfi	0,26-1,04	65-265
F. Kiegészítő agrár-környezetgazdálkodási intézkedések			
F.1. Erózió elleni védelem	a) szántóföldön	39,22-98,04	10-25 ezer
	b) ültetvények	39,22-231,37	10-59 ezer
F.2. Táblaszegélyek, füves mezsgyék létesítése szántókon	a) 1. évben	462,75	118 000
	b) 2. évtől	39,22	10 000
F.3. Cserjeirtás gyepterületeken	a) 1. évben	168,63	43 000
	b) 2. évtől	62,75	16 000

*: 1 € = 255 HUF

Mit kínál az ÉTT program?

Fotó: Havas Márta

Apátisvárfalva, kézi aratás

Az NVT agrár-környezetgazdálkodási célprogramjai közül a természeti környezet fenntartása szempontjából az egyik legfontosabb az **Érzékeny Természeti Területek (ÉTT)** rendszerének kiépítése. Ezek olyan **mezőgazdasági művelés alatt álló területek**, amelyekben **különleges illetve sérülékeny természeti, környezeti értékek** vannak jelen, és ezek megőrzése **speciális gazdálkodási rendszer** alkalmazását, rendszabályok, technológiai előírások betartását kívánja meg a gazdálkodótól. Ha vállalja ezen előírások betartását, akkor ezért normatív, területalapú, vissza nem térítendő támogatásban, gazdálkodása kedvező környezeti teljesítményeiért nyújtott kifizetésben részesül. A kifizetés nagysága arányos az előíráscsomag összetettségével, várható környezeti, valamint a termelés gazdasági eredményét befolyásoló hatásával.

A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv térségi agrár-környezetgazdálkodási célprogramjai tehát olyan konkrétan lehatárolt, ún. **Érzékeny Természeti Területeken** támogatják a gazdákat a természet-kímélő gazdálkodási módok kialakításában és fenntartásában, ahol a mezőgazdasági hasznosítás folytatása különösen fontos feltétele az élővilág, a tájkép valamint az épített és történeti értékek hosszú távú megőrzésének. Ennek érdekében olyan **gazdálkodási előírásokat**, csomagokat fogalmaz meg, amelyek **önkéntes felvállalásáért és teljesítéséért kifizetés** illeti meg a gazdálkodót.

Fotó: Örvös Károly

Géhbics

Mit kínál az ÉTT program?

A programban **azok a gazdálkodók** vehetnek részt, akik:

- a kijelölt ÉTT határain belül legalább 1 hektár egybefüggő saját tulajdonú, szántó vagy gyep művelési ágú termőfölddel vagy erre vonatkozó tartós (legalább 5 éves időtartamú) földbérlettel rendelkeznek, és azon gazdálkodnak;
- elfogadják a gazdálkodási formára vonatkozó előírásokat;
- vállalják a „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot” és a „Helyes Gazdálkodási Gyakorlat” előírásainak betartását;
- nyilatkozatban vállalják annak legalább 5 évre kiterjedő betartását;
- vállalják az agrár-környezetgazdálkodási képzési programokban való évenkénti egyszeri részvételt, melynek költségeit a program fedezi.

A **2002-ben** kísérleti jelleggel **11 modellterületen** indult **ÉTT program** **2004-ben** az alábbi – a MePar rendszerben már szereplő – **15 mintaterületen** folytatódik:

1. „Baranya” ÉTT
2. „Beregi árterület” ÉTT
3. „Békés-csanádi síkság” ÉTT
4. „Bodrogköz” ÉTT
5. „Borsodi mezőség” ÉTT
6. „Dévaványai síkság” ÉTT
7. „Dunavölgyi síkság” ÉTT
8. „Észak-Cserehát” ÉTT
9. „Hevesi síkság” ÉTT
10. „Marcal-medence” ÉTT
11. „Mosoni síkság” ÉTT
12. „Őrség-Vendvidék” ÉTT
13. „Szatmár-Bereg” ÉTT
14. „Szentendrei sziget” ÉTT
15. „Turjánvidék” ÉTT

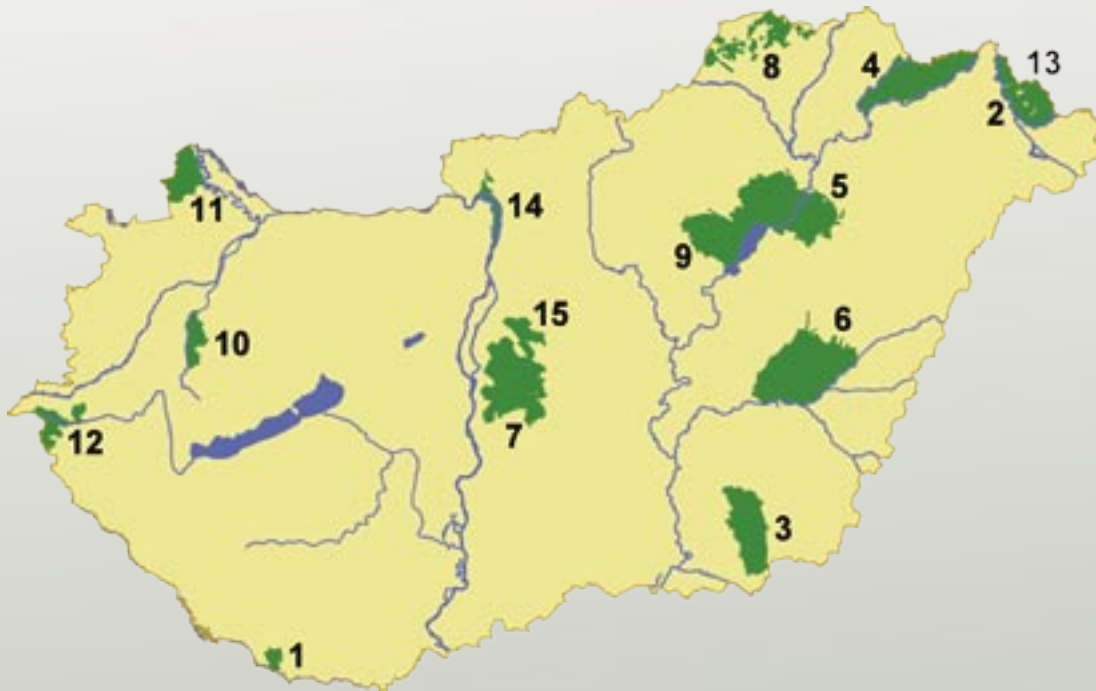

Fotó: Széll Antal

Mit kínál az ÉTT program?

Területi elhelyezkedésüket a **2. ábra** mutatja. Az ábra az ÉTT rendszerben érintett területeket településhatárossan szemlélteti. A települések közigazgatási területén belül a jogosult fizikai blokkokat a MePar rendszer tartalmazza. Ezt az adatbázist a mellékletben találja.

2. ábra: A magyarországi ÉTT modellterületek (2004)

Fotó: Bodóai István

Nedves rét

Mit kínál az ÉTT program?

A program eddigi eredményeit, az első két évi pályázatok legfontosabb statisztikai adatait a **2., 3. és 4. táblázat** foglalja össze.

2. táblázat: A 2002 és 2003. évi NAKP pályázatok statisztikai adatai

Megnevezés	2002			2003		
	NAKP összesen	Ebből ÉTT	ÉTT/NAKP (%)	NAKP összesen	Ebből ÉTT	ÉTT/NAKP (%)
Beadott pályázatok száma (db.)	5 321	641	12	7 529	976	13
Pályázott terület (ha)	271 811	46 854	17	301 383	51 459	17
Pályázott támogatás (eFt)	4 452 927	1 247 692	28	5 478 255	1 519 407	28
(Ft/ha)	16 382	26 629	162	18 177	29 526	162
Éves keret (eFt)	2 141 375	613 341	29	4 088 164	1 193 442	29
Nyertes pályázatok (db)	2 691	326	12	5 114	748	15
(ha)	153 035	22 332	16	234 632	40 740	17

3. táblázat: A 2002 és 2003. évi ÉTT pályázatok statisztikai adatai

Érzékeny Természeti Területek	2002 (I. kör)		2003 (II.-III. kör)	
	Nyertes pályázatok (%)	Nyertes területek (%)	Nyertes pályázatok (%)	Nyertes területek (%)
Borsodi mezőség	27,0	38,2	9,9	18,7
Déaványai síkság	2,5	0,9	6,3	23,0
Dunavölgyi síkság	9,6	9,8	16,6	18,6
Észak-Cserehát	23,1	6,4	24,6	6,5
Fás legelők Baranya megyében	4,3	21	1,3	1,1
Hevesi síkság	3,2	7,5	5,8	10,2
Marcál-medence	5,7	8,7	6,7	4,8
Órség-Vendvidék	6,8	1,2	7,2	2,5
Szatmár-Bereg	13,5	2,3	17,5	9,6
Szentendrei sziget	1,8	2,4	1,4	1,3
Turjánvidék	2,5	1,6	2,7	3,7
Összesen:	100,0	100,0	100,0	100,0

4. táblázat: A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program 2003. évi ÉTT eredményei

Érzékeny Természeti Terület	Terület (ha)	Gazdaság (db)	Támogatás
Beregi -ártér	0,00	0	0
Békés-Csanádi Sík	728,89	24	22 421 000
Bodrogköz	745,59	26	26 541 000
Borsodi-Mezőség	12 248,27	130	346 455 000
Déaványa környéke	4 137,21	66	109 455 000
Dunavölgy sík	10 299,50	127	308 708 000
Észak-Cserehát	1 992,77	122	69 212 000
Fás legelők Baranya megyében	210,07	6	5 882 000
Hevesi-Sík	3 693,76	45	109 433 000
Marcál-medence	2 898,90	39	88 139 000
Mosoni sík	307,39	2	12 295 000
Órség-Vendvidék	492,99	34	12 413 000
Szatmár-Bereg	1 535,72	86	38 907 000
Szentendrei sziget	635,16	8	19 412 000
Turján-vidék	788,97	18	19 925 000
Összesen	40 715,18	733	1 189 198 000

További információért forduljon a területi programfelelősökhöz (címlista a kiadvány végén).

Fotó: Deme Tamás

Baranya ÉTT

Érintett települések: Bogdása, Drávafok, Drávakeresztúr, Drávasztára, Felsőszentmárton, Lakócsa, Markóc, Szentborbás

A Dráva-síkon elhelyezkedő Érzékeny Természeti Terület magában foglalja az érintett községek területén a Mezőgazdasági Parcellaazonosító Rendszerben (MePar) lehatárolt részeket.

A terület nagy része ártéri síkság, kisebb része pedig alacsony ármentes térség, amelyet futóhomokkal fedett enyhén hullámos síksági részek tagolnak.

A Baranya ÉTT program célja a hagyományos gazdálkodási módok újbóli elterjedésének támogatásával a táj jellegének, természetes és fél-természetes élőhelyeinek megőrzése.

Az ÉTT-k bemutatása

A Drávazug természetes növénytakarója igen gazdag. Fontosabb erdő-társulások a talajvíz által jobban befolyásolt területeken, horpadásokban a fűz-, a nyár- és az égerligetek.

Az öntés erdőtalajokon a közép-dunai tölgy-kőris-szil ligetek a jellemzőek. Ezek a társulások kis kiterjedésűek, de tájesztétikailag meghatározóak. Ilyen a „Kerekerdő” és a szántóföldeket elválasztó erdősávok növényzete.

A gyertyános- kocsányos tölgyesekben az üde, párás mikroklíma hatására sok domb- és hegyvidéki növényfaj talált menedéket, melyek a Korcsina-csatorna mentén kis kiterjedésben még fellelhetők. Fajai: gyertyán, kocsányos tölgy, mádarcseresznye, kislevelű hárs.

A vidék az erdőkön kívül bővelkedik árterekben és egykori legelőkben is. Az állattartás háttérbe szorulása miatt parlagon hagyott legelőkön és kaszálókon megkezdődött a beerdősülés.

Az őszi kikerics termőhelyei a karbantartott kaszálók és legelők, így a Markóctól délnyugatra eső Balog-rét. Bogdása mellett a Kökényesi legelő egy kis darabján megfigyelhető még a legelőkre jellemző bogáncstársulás. A nedves réti vegetáció védett fajai az agárkosbor és a nyári tőzike.

A Nákói-mocsár növényvilága igen gazdag. Védett növényfajai közé sorolhatók a kockásliliom, réti iszalag, szibériai nőszirm, vagy a fekete kökőrcsin.

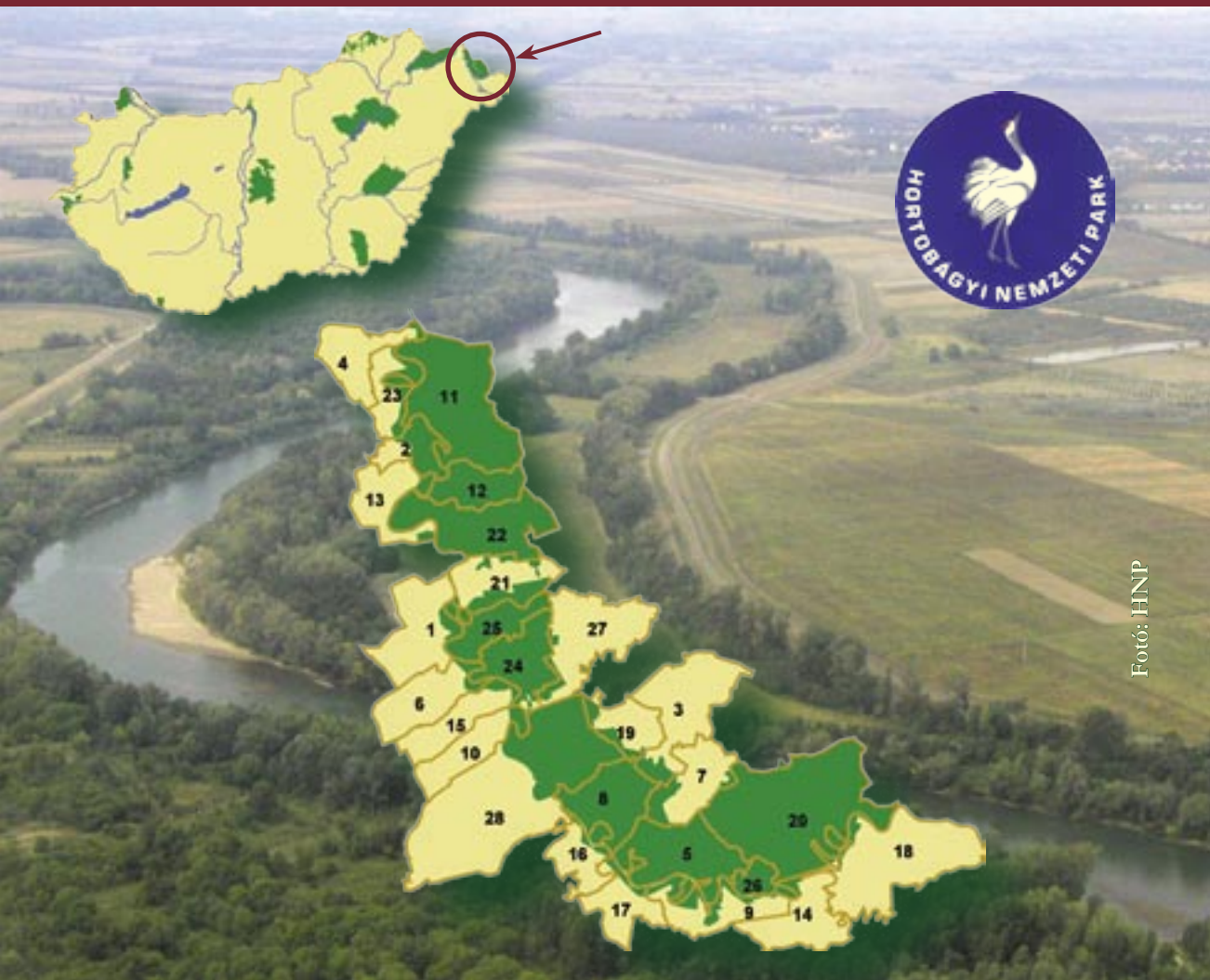
A nagy vízfelület miatt a madárvilág igen változatos: kócsagok, fehér gólya, bakcsó, gémek, réti sas és kerecsensólyom található itt.

A legelők jó életteret biztosítanak a rágcsálóknek, úgymint az erdei pocoknak, mezei cickánynak, törpe egérnek. Egyéb itt élő emlősök közül a nyuszt, a nyest, a mogyorós pele és a vadmacska érdemel említést. Jelentős az ártéri ligeterdők nagyvad (őz, szarvas, vaddisznó) állománya is.

Fotó: Barczy Attila

Fűs legelő

Beregi árterület ÉTT

Érintett települések: Aranyosapáti (1), Benk (2), Csaroda (3), Eperjeske (4), Gulács (5), Gyüre (6), Hetefejércse (7), Jánd (8), Kísar (9), Kísarsány (10), Lónya (11), Mátyus (12), Mezőladány (13), Nagyar (14), Nagyvarsány (15), Olsvaapáti (16), Panyola (17), Szatmárcseke (18), Tákos (19), Tarpa (20), Tiszaadony (21), Tiszakerecsény (22), Tiszamogyorós (23), Tiszaszalka (24), Tiszavid (25), Tivadar (26), Vámosatya (27), Vásárosnamény (28)

Az ország legészakibb-keletibb csücskében Szabolcs-Szatmár-Bereg megye észak-keleti részén járunk. A Tisza jobb partján elhelyezkedő Beregi ártér ÉTT főként legeltetett vagy kaszált gyepek, erdők illetve mocsarak, lápok vagy vízfolyásokhoz kötődő természetes élőhelyek rendszere. A terület mintegy harmadán főként kis táblás művelésű szántóföldeket találunk, amely szintén hozzájárulhat a helyi változatos élővilág megőrzéséhez.

Az ÉTT rendszer bevezetésével a legfőbb cél ennek a változatos élőhelyszerkezetnek a megtartása, és az ehhez kapcsolódó hagyományos gazdálkodási formák gazdaságosságának elősegítése. Az élőhelyek fejlesztése, élőhelyrekonstrukció érdekében a védett fajok számára kedvező vetésszerkezet és gyephasznosítási formák elterjedését támogatja a program.

Az ÉTT-k bemutatása

Az ÉTT területén található a Szatmár-Bereg Tájvédelmi Körzet egy része, valamint számos védett láp, láperdő, amelyek nemzetközi mércével mérve is értékes, alföldi viszonylatban páratlan növényi különlegességet (tőzegpáfrány, molyhos nyír, füles fűz) rejtnek.

Az erdők irtásterületein kialakult füves térségek nagy része nedves leelő, félszáraz kaszáló, amelyek sokféle növényi értéket rejtnek. Rábukkanhatunk a sziki kocsordra, helyenként megtalálható az orchidea félékhez tartozó agárkosbor és pompás kosbor, nedvesebb helyeken pedig a szibériai nőszírom és a kockásliliom.

Fotó: Barczy Attila

Fás mocsár

Fotó: Barczy Attila

Szibériai nőszírom

A vegyszereket nem ismerő szántók belvizes területein, vízlevezető csatornáknál igen ritka iszapnövények élnek, így az iszapfű, a sűrű csetkák vagy a pocsolyalátonya.

A térség Európai és nemzetközi jelentőségű madáréleshely és nagy jelentőségű madárvonulási útvonal. A madarak közül kiemelkedik a térség gyepén fészkelő haris, a réti fülesbagoly és a fürj. A térségben fel-felbukkan, korábban még költött is az egzotikusan kék tollruhás szalakóta és a szürke küllő.

Emlősök közül a régi templom- és harangtornyok egész Európában megritkult lakói, a denevérek emelkednek ki jelentőségükkel. A térség vidra állománya is kiemelt figyelmet érdemel.

Szikes puszta Fotó: Széll Ania

Békés-csanádi síkság ÉTT

Érintett települések: *Ambrózfalva, Apátfalva, Árpádhalom, Békéssámszon, Csanádalberti, Csanádpalota, Hódmezővásárhely, Kardoskút, Királyhegyes, Köveg, Magyarcsanád, Makó, Nagyer, Nagymágocs, Orosháza, Pítvaros, Székkutas, Tótkomlós*

Az ország egyik legmélyebb fekvésű, a mediterrán és a kontinentális hatások következtében szélsőséges időjárási helyzetek kialakulására hajlamos területe. A Csongrád és Békés megye találkozásánál található Békés-Csanádi síkság ÉTT 16 település területén a Mezőgazdasági Parcellaazonosító Rendszerben (MePar) lehatárolt részeket érinti.

A Maros ősi hordalékkúpján fekvő löszháton a Tisza, a Maros és a Hármas-Körös folyóktól mentesített árterületen feltöltődött egyenletes síkságot az egykori holtágak és medrek szabdalják fel, teszik változatosabbá. Mindezt puszták (Vásárhelyi-pusztá, Kopáncsi-pusztá, Montág-pusztá, Királyhegyesi-vagy Blaskovics-pusztá) láncolata fedte valamikor.

A jelentős tájatalakítások, emberi beavatkozások ellenére is jónéhány értékes növényfajt őriznek a térség nedves kaszálórétjei, padkás szikesei, löszpusztagyepjei, szikes jellegű pusztagyepjei.

Kiemelkedő jelentőségű a terület az itt fészkelő madarak (fogoly, fűrt, széki lile, nagy goda, túzok) és a nagy számban megjelenő vonuló madárfajok (nagy lilik, daru, nagy póling, kis póling) és a déli pusztákon élő túzokpopuláció szempontjából.

A Békés Csanádi síkság ÉTT program célja a táj jellegének, természetes és féltermészetes élőhelyeinek megőrzése a hagyományos gazdálkodási módok újbóli elterjedésének támogatásával.

Az ÉTT-k bemutatása

Az ÉTT északi részét a Vásárhelyi puszta legtöbb gyepterületet őrző területei alkotják, kiegészülve a környező szántóterületekkel, ahol az adottságoktól függően extenzív jellegű gazdálkodásra való átállás, vagy visszagyepesítés indokolt.

A gyepterületek tekintetében a hagyományos rét-legelő gazdálkodás újraélesztése, fenntartása illetve a területre rendkívül kedvezőtlenül ható vízrendezés káros hatásainak megszüntetése, a munkák előtti állapotok visszaállítása a cél.

A terület egyik legkiemelkedőbb értékét képviselő időszakos szikes tava, a Kardoskúti Fehértó.

Az ÉTT déli részén elterülő Csanádi-puszták a Békés-Csanádi löszhát és a Csongrádi-sík találkozásánál találhatók. A terület természetvédelmi kezelésének legfontosabb elemei: a hagyományos rét-legelőgazdálkodás újraélesztése, fenntartása, a vízrendezés kedvezőtlen hatásainak megszüntetése, a gyepterületek környezetében elhelyezkedő szántók extenzív művelésének elősegítése.

Fotó: Bánfi Péter

Fehér gólya

Fotó: Széll Antal

Táolálkozó darvak

Fotó: Kajner Péter

Eyg rét a csatorna mellett

Bodrogköz ÉTT

Érintett települések: Alsóberecki (1), Balsa (2), Bodroghalom (3), Bodrogolaszi (4), Cigánd (5), Dámóc (6), Dombrád (7), Felsőberecki (8), Fényeslitke (9), Gávavencsellő (10), Györgytarló (11), Ibrány (12), Karcsa (13), Karos (14), Kenézlő (15), Kisrozyvagy (16), Lácacséke (17), Nagyrozyvagy (18), Olaszliszka (19), Pácin (20), Révleányvár (21), Ricse (22), Sárzsadány (23), Sárospatak (24), Sátorajaiújhely (25), Semjén (26), Szabolcsveresmart (27), Timár (28), Tiszabercel (29), Tiszabezdéd (30), Tiszacsermely (31), Tiszakanyár (32), Tiszakarád (33), Tiszatelek (34), Tuzsér (35), Vajdácika (36), Vámosújfalú (37), Viss (38), Zalkod (39), Zemplénagárd (40)

A Bodrogköz ÉTT a Tisza és Bodrog folyók között a Mezőgazdasági Parcel-laazonosító Rendszerben (MePAR) lehatárolt részeket érintve helyezkedik el.

A Bodrogközben jelentős a „lappangó” természeti értékek aránya. A térség természeti szempontból jelenleg is értékes nedves területei ökológiai állapotának megtartása a környező területeken folytatott gazdálkodástól nagyban függ (kemikáliák bemosódása, a gazdálkodási módok, alkalmazott gépek, eljárások zavaró hatása, stb.).

Az ÉTT rendszer bevezetésével ezért a legfőbb cél a változatos élőhelyszerkezet és az ehhez kapcsolódó, a tájra jellemző hagyományos gazdálkodási formák gazdaságosságának elősegítése. Az élőhelyek fejlesztése, élőhelyrekonstrukció érdekében a védett fajok és védendő élőhelyek számára kedvező gyephasznosítási formák, a legeltető állattartás újbóli elterjedését támogatja a program.

Az ÉTT-k bemutatása

A szomszédos vidékekhez képest a Bodrogköz éghajlata az átlagnál nedvesebb, erősen széljárta, a tavasz is később kezdődik. A téli csapadék a kora tavaszi időszakban növeli a belvízzel borított területek kiterjedését.

A régen a két folyó szeszélyes vízjárása nyomán időszakosan víz borította mocsaras tájat ma sűrű csatornahálózat szeli át (Bereki-főcsatorna, Tiszakarádi főcsatorna, Törökéri főcsatorna). Az ármentesítés után az állandó vízű mélyedések többsége kiszáradt és csak néhány morotva emlékeztet a táj egykori vízi világára. A természetes tavak között a Karcsa-tó, a holtágak között a kenézlői, tározók között a vajdácskai a legnagyobbnak számít.

Fotó: Kajner Péter

Béka

Elárasztott rét Fotó: Kajner Péter

A térségben számos védett területet találunk (Tokaj-Bodrogzug Tájvédelmi Körzet, Longi Erdő Természetvédelmi Terület, Tiszatelek-Tiszavercei Ártér Természetvédelmi Terület).

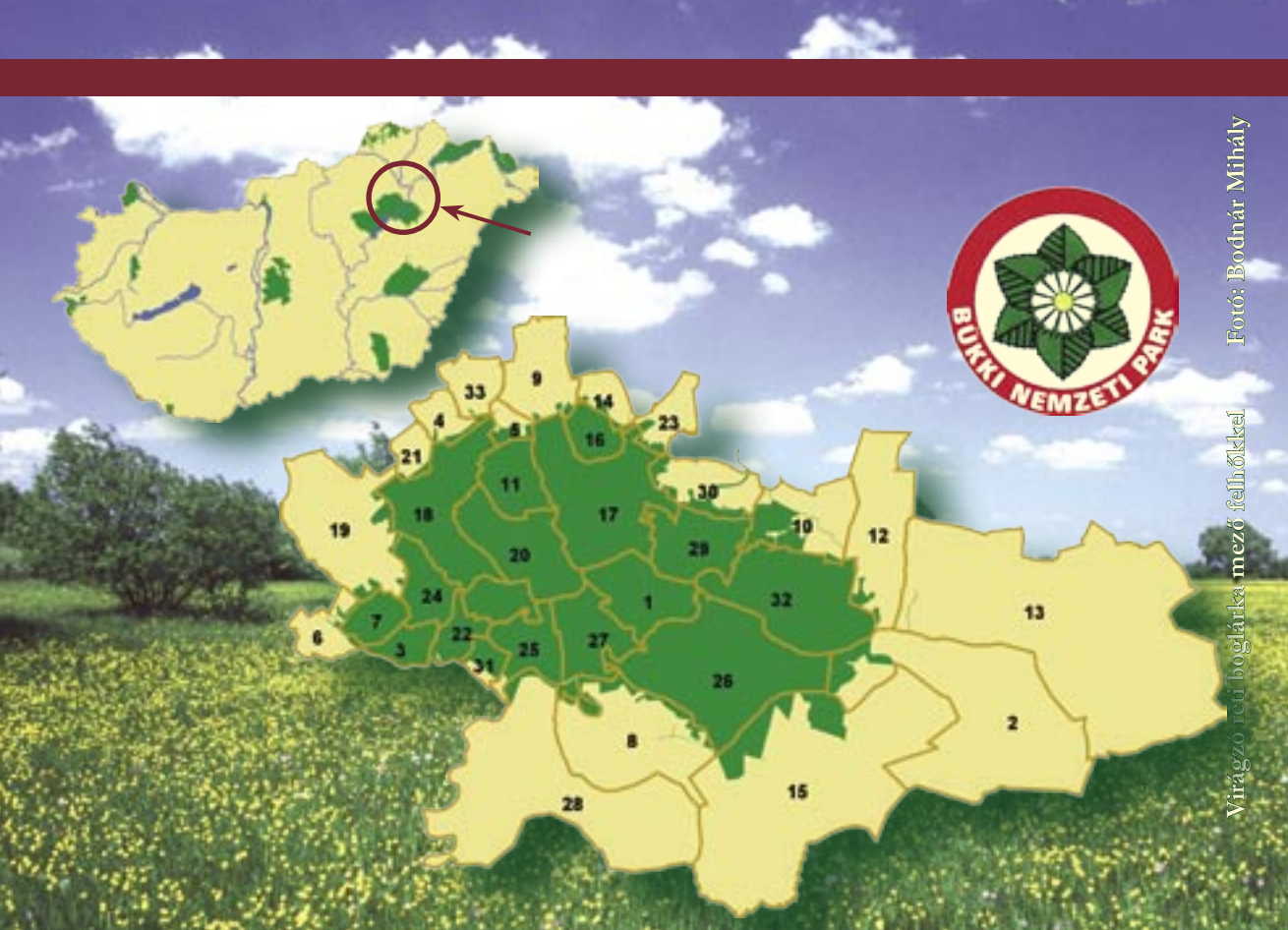
A területen élő növény és állattársulások nemzetközi jelentőségű értékkel bírnak.

A Kopasz-hegyen európai ritkaságnak számít a gyapjas őszirózsa, gyapjas csüdfű, valamint 18 orchideafaj.

A Bodrogzugban, a Bodrogközben és közvetlen környékükön költ az ország egyik legerősebb harisállománya, de kiemelkedő értékűként megtalálható a területen a parlagi sas is.

Nemzetközi jelentőségű vizes élőhely, sok vízimadár zavartalan fészkelő, vonuló, táplálkozó helye.

Védett emlősei közül kiemelendők a denevérek, fokozottan védett emlőse a területnek a vidra.

Fotó: Bodnár Mihály

Virágzó réti boglárka mező felhőkkel

Borsodi mezőség ÉTT

Érintett települések: Ároktő (1), Balmauzóváros (2), Borsodivánka (3), Bükkábrány (4), Csincse (5), Egerfarmos (6), Egerlövő (7), Egyek (8), Emőd (9), Folyás (10), Gelej (11), Görbeháza (12), Hajdúböszörmény (13), Hejőpapi (14), Hortobágy (15), Igrici (16), Mezőcsát (17), Mezőkeresztes (18), Mezőkövesd (19), Mezőnagymihály (20), Mezőnyárad (21), Négyes (22), Nemesbikk (23), Szentistván (24), Tiszababolna (25), Tiszacséze (26), Tiszadorogma (27), Tiszafüred (28), Tiszakeszi (29), Tiszatárján (30), Tiszavalk (31), Újszentmargita (32), Vatta (33)

Az Észak-alföldi hordalékkúp síkságon található, népiesen Kishortobágnak nevezett területen helyezkedik el a Borsodi Mezőség ÉTT. Mai formáját a Bükkből érkező patakok és a Tisza alakította ki. A száraz szikes pusztától a magassásos mocsárrétekig terjedő változatos élőhelyeit csak körültekintő gazdálkodással őrizhetjük meg.

Az ÉTT rendszer bevezetésével ezért a legfőbb cél a térségre jellemző változatos élőhelyszerkezet megtartása, és az ehhez kapcsolódó hagyományos gazdálkodási formák jövedelmezőségének javítása. Az élőhelyek fejlesztése, élőhelyrekonstrukció érdekében a védett fajok számára kedvező vetésszerkezetet és gyephasznosítási formákat kell elterjeszteni.

Az ÉTT-k bemutatása

A ma nagyrészt kultúrtáj, egykor gazdag és változatos vízi és mocsári növényvilága, miként a löszpuszták flórája is eltűnőben van. A terület flórájában az alföldi erdőspuszta hol löszön, hol sziken kialakult mozaikos fás-füves foltjainak, azok társulásainak a fajai jellemzőek. A terület növényzete a mezőgazdálkodás következményeként nagyobb részben másodlagos. A síkság eredeti állapotát reprezentáló szikesek és a folyamszabályozás után kialakult másodlagos szikesek növényzetére az ürmös és cickafarkos pusztai gyepek jellemzőek, mozaikosan váltakozva nedves sziki rétekekkel és löszgyepfoltokkal.

Kiemelt természeti értékek az állatvilágból kerülnek ki. Itt életképes populációja él még hazánk legnagyobb madarának a túzoknak és nagy egyed-számban fészkel az egzotikus megjelenésű szalakóta.

Fotó: Bodnár Mihály

Ökörfűz tavaszi felhőkkel

Fotó: Olavi Hiiemae

Túzok

Dévaványai síkság ÉTT

Érintett települések: Biharnagybajom, Bucsa, Csökmő, Darvas, Dévaványa, Ecsegfalva, Füzesgyarmat, Gyomaendrőd, Karcag, Kertészsziget, Kisújszállás, Körösladány, Köröstarcsa, Mezőtúr, Nagyrábé, Püspökladány, Sárretudvari, Szeghalom, Szerep, Turkeve

A Berettyó és Körösvidék hordalékán kialakult Dévaványai-síkon elhelyezkedő Érzékeny Természeti Területen szinte mindenhol megtalálhatók az egykori folyómedrek, morotvák, erek és az ezekből kiemelkedő szigetek maradványai.

Sok a lefolyástalan mélyedés, leginkább a gyepterületeken találhatunk ilyen elmocsarasodott foltokat. Jelentősebb kiemelkedéseket csak a kunhalmok adnak (Magas-halom, Sártó-halom, Csorda-halom), legmagasabb pontja a Berek-halom.

A terület - bár távol esik a Berettyó folyómedrétől - jellegét tekintve mentett ártéri táj, kiszáritott és elszikesedett puszták és szántóföldek mozaikja.

Az ÉTT rendszer bevezetésével a legfőbb cél a térségre jellemző változatos élőhelyszerkezet megtartása, és az ehhez kapcsolódó hagyományos gazdálkodási formák gazdaságosságának, versenyképességének elősegítése. Az élőhelyek fejlesztése, élőhelyrekonstrukció érdekében a védett fajok számára kedvező vetésszerkezet és gyephasznosítási formák elterjedését támogatja a program.

Az ÉTT-k bemutatása

A terület legjelentősebb ritka, veszélyeztetett, védett növénye a sziki kocord, melynek élőhelyei a szikeserdei rét kiszáradt és elszikesedett maradványain több helyen előfordulnak. A kocordos élőhelyek közül legjelentősebb a Szilasok. A szigeti helyen 100-500 fő előfordulása ismert. Ezen az élőhelyen a fő veszélyeztető tényező a környező szántók terjedésével járó beszántás.

A terület gazdag állatvilágnak ad otthont. A pusztai kaszálórétek jellemző fészkelő fajai a mezei pacsirta, a fürj, a réti fülesbagoly és a túzok.

A száraz füves puszták, padkás szikesek nagy része az állattartás visszaszorultával gyomosodásnak indult. Jellegzetes füvespusztai fajok a mezei pacsirta, a bóbic, goda, piros lábú cankó.

A ritkán előforduló padkás szikeseken szívesen fészkel az ugartyúk és a parlagi pityer.

Dévaványa térségében jelentős a szántó területek aránya, amelyek számos - jellegzetesen a kultúrterületekhez kötődő - védett és fokozottan védett madárfajnak nyújtanak táplálkozó, vagy fészkelőhelyet. Ezek közé tartozik a túzok, a székicsér, az ugartyúk, a hamvas rétihéja, a réti fülesbagoly, a bóbic, magevő énekesmadarak közül a tengelic, zöldike, sordély.

A területen további előforduló fajok közül említésre méltó a barna rétihéja, egerészölyv, fehér gólya, hamvas rétihéja, kék vércse, nyári lúd, parlagi sas, réti sas, vörös vércse, daru, barna kánya, gatyás ölyv.

Az ország túzokállományának mintegy 1/3-ad része él itt, jelentőségét pedig tovább növeli az, hogy az itteni populáció Európa szerte az egyik legéleterősebb állománynak mondható.

Fotó: Széll Antal

Fogoly

Dunavölgyi síkság ÉTT

Érintett települések: Apaj, Bugyi, Dabas, Dömsöd, Dunavecse, Fülöpháza, Fülöpszállás, Kiskunlacháza, Kunadacs, Kunbaracs, Kunpeszér, Kunszentmiklós, Szabadszállás, Szalkszentmárton, Tass, Tatar-szentgyörgy, Táborfalva, Újsolt

A Dunavölgyi-sík Érzékeny Természeti Terület Bács-Kiskun megye északi részén helyezkedik el, lefedve számos község területén a Mezőgazdasági Parcellaazonosító Rendszerben (MePar) lehatárolt részeket. A térségben a Duna vízrendezését követően elszikesedett területeken meszes-szódás puszta alakult ki.

A terület hagyományos gazdálkodási módszereivel biztosítható e természeti értékek fennmaradása, mely egyben hozzájárul kulturális örökségünk fenntartásához.

Az ÉTT program célja a térség jellegzetes arculatának, a táj természeti értékeinek, földtani és felszínalaktani képződményeinek megőrzése, valamint az évszázadok alatt kialakult tanyasi életforma, a hagyományos gazdálkodási módszerek és ősi jellegű háziállat-fajtáink fenntartása.

Az ÉTT-k bemutatása

A Felső-Kiskunsági pusztán szikes rétek, legelők, szikfokok, vakszikes foltok változtatják egymást a beékelődő löszhátakkal. Növényzetét jórészt sótűrő-sókedvelő fajok alkotják, pl. sóvirág, kamilla, sziki üröm. A löszfoltok védett növénye a törpe nőszirm és az agárkosbor.

Állatvilágának kiemelt jelentőségű faja a tűzok, amelynek egyik legerősebb hazai állománya található itt. A védett területek közé ékelődő szántók a tűzoknak jelentős táplálkozó és fészkelő helyei. Jellegzetes fajok még a kékvércse, az ugartyúk, a nagy goda, a piros lábú cankó is.

A térség másik része, a Peszér-Adacsi rétek a Duna-Tisza közti hátságelőtér egy máig megmaradt, egykor oly jellemző vízjárta részét, az ún. turjánvidéket őrzi. Változatos élőhelyei közül említést érdemelnek a lápok, láprétek, mocsárrétek és nedves kaszálók, valamint az ezekben ékelődő homokbuckák.

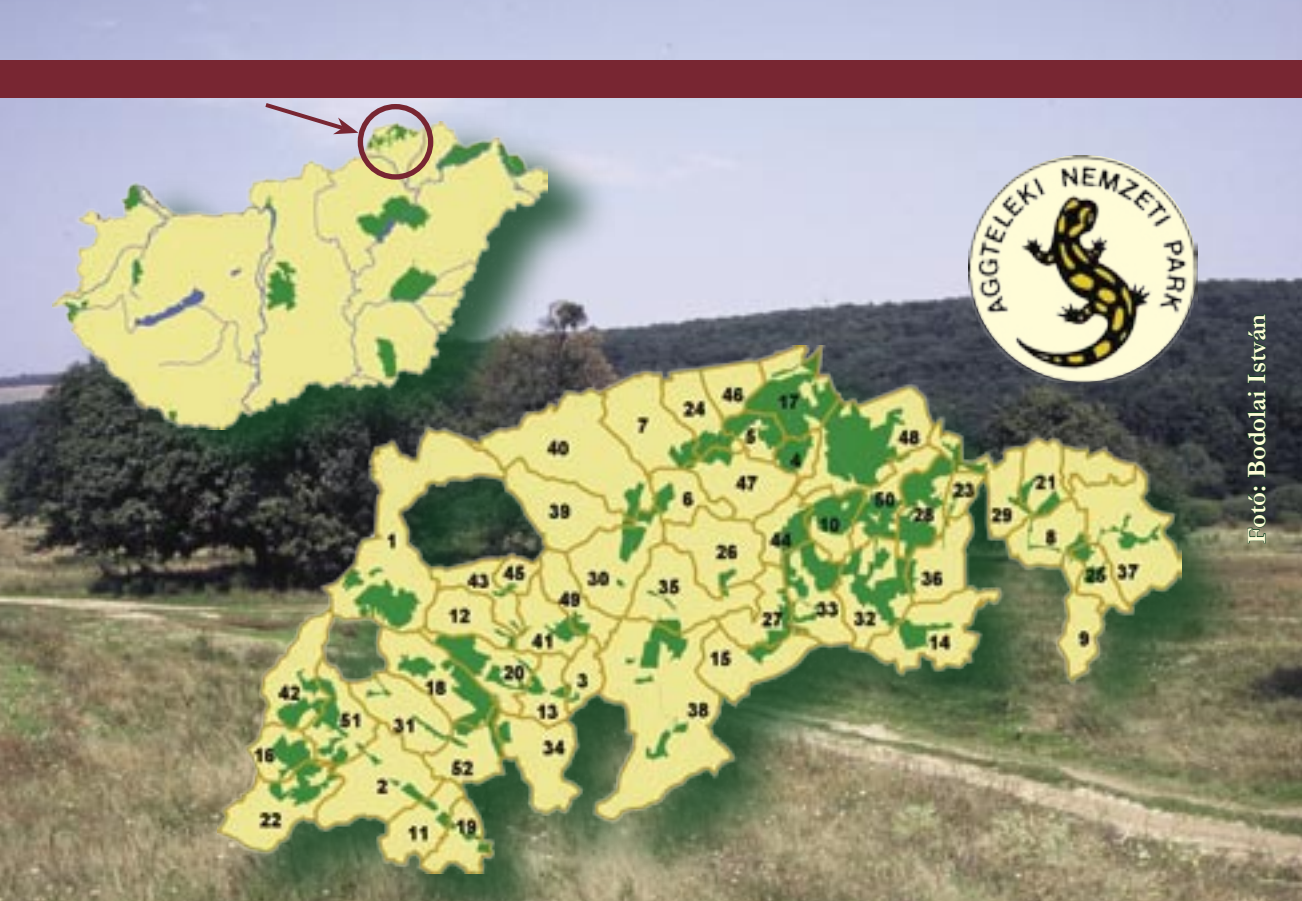
Különleges tájképi értékei mellett kiemelkedőek a botanikai értékek, melyek több fokozottan védett és veszélyeztetett fajt foglalnak magukba, min a szarvas-, a légy- és pókbangó, a vitézkosbor, a vitézvirág, a szúnyog lábú bibircsvirág. A mocsári kardvirág, a korcs- és a szibériai nőszirm található még itt.

A terület a veszélyeztetett parlagi vipera élőhelye. Madárvilágának jelentős tagjai az itt fészkelő nagy póling, a hamvas rétihéja, a tűzok, a szalakóta és a gyurgyalag.

Fotó: Széll Antal

Ugartyúk

Észak-Cserhát ÉTT

Érintett települések: Aggtelek (1), Alsószuba (2), Alsótelekes (3), Becskeháza (4), Bódvalenke (5), Bódvarákó (6), Bódvaszilas (7), Büttös (8), Csenyété (9), Debréte (10), Dövény (11), Égerszög (12), Felsőtelekes (13), Gagybátor (14), Galvác (15), Gömörzölös (16), Hidvégardó (17), Imola (18), Jákfalva (19), Kánó (20), Kány (21), Kelemér (22), Keresztéte (23), Komjáti (24), Litka (25), Martonyi (26), Meszes (27), Pamlény (28), Percse (29), Perkupa (30), Ragály (31), Rakaca (32), Rakacaszend (33), Rudabánya (34), Szalonna (35), Szászfa (36), Szemere (37), Szendrő (38), Szin (39), Szögliget (40), Szőlősdó (41), Szuhajó (42), Tereszténye (43), Tornabarakony (44), Tornakápolna (45), Tornanádaska (46), Tornaszentandrás (47), Tornaszentjakab (48), Varbóc (49), Viszló (50), Zádorfalva (51), Zubogy (52)

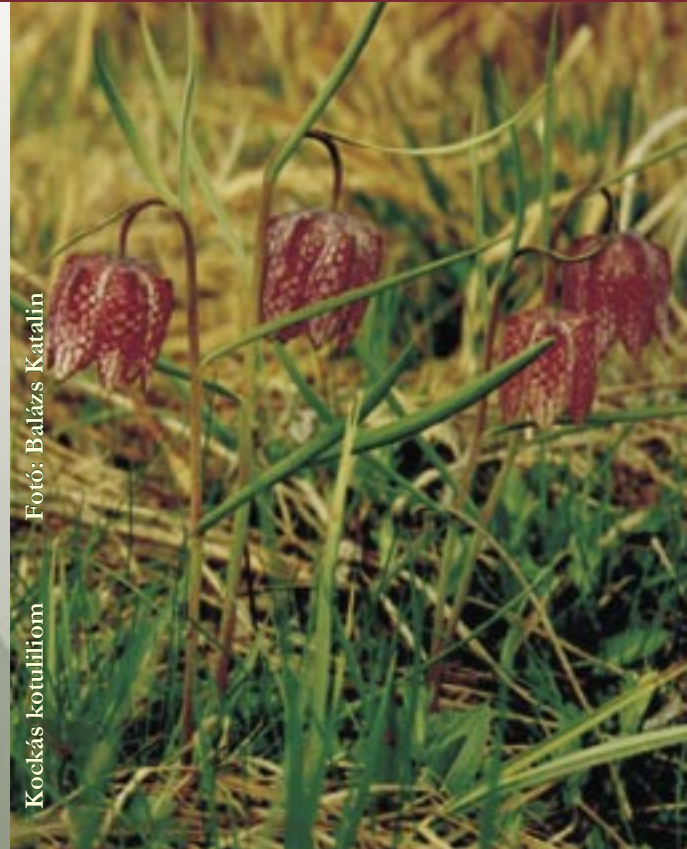
Az Aggtelek-Rudabányai hegyvidék legkeletibb részén járunk: a Tornai-dombság szelíd lankáin, amelyet a Bódva folyóba torkolló Rakaca-patak medencéje tagol, és nyugatról a Sas-patak mészkőszurdoka tesz változatossá. A Debréte, Pamlény, Hidvégardó, Bódvalenke, Rakacaszend, Tornabarakony, Becskeháza, Tornaszentjakab és Viszló települések területén a Mezőgazdasági Parcellaazonosító Rendszerben (MePar) lehatárolt részeken elhelyezkedő Észak-Cserhát ÉTT páratlan szépséget hordoz.

A térségben fellelhető természetes karsztbokorerdők, sziklagyeppek, láp- és mocsárrétek mellett kiemelkedő fontosságúak az emberi tevékenység hatására kialakult másodlagos élőhelyek: fás legelők, kaszálók, kisparcellás mezőgazdasági területek, melyek természeti értékei a hagyományos gazdálkodás, legeltetés hanyatlásával, a művelés felhagyásával veszélybe kerültek. Az Észak-Cserhát ÉTT program célja a táj jellegének, természetes és féltermészetes élőhelyeinek megőrzése a hagyományos gazdálkodási módok újbóli elterjedésének támogatásával.

Az ÉTT-k bemutatása

Változatos a táj: a vízfolyások mentén égerligeteket, a dombokon cseres-tölgyes, gyertyános-kocsánytalan tölgyes erdőket, a mészkőbukkanásokon foltszerűen karszt-bokorerdőket találunk.

Az év jelentős részében vagy folyamatosan vízborította területeken megjelenő fűzlápok, bokorfüzesek és velük mozaikszerűen megjelenő fátlan társulások jelentős természeti értéket képviselnek. A nedves területek ritka növényfajai között említhető a kígyógyökerű keserűfű, a kockásliliom, a kornistárnics, a mocsári kosbor, a széleslevelű ujjaskosbor, a szibériai nőszirm, a zergeboglár vagy a zombéksás. Jelentős természeti és tájképi értékkel rendelkeznek az átalakított, másodlagos élőhelyek, melyek számos kiemelkedő természeti értéknek adnak otthont.

Fotó: Balázs Katalin

Kockás kotuliliom

A száraz gyepek védett növénye többek között a csinos árvalányhaj, a leánykörtörcsin, a magyar nőszirm és a nagyzezerjófű.

A térségben még fellelhető rövidfűvű legelőkön él az ürge. A területen megtalálhatjuk a parlagi és a békászó sast. A művelt rétek, illetve még be nem erdősült magassásosok ritka költő madara a haris.

A hagyományos kisparcellás mezőgazdasági területek ritkuló madara a fogoly és a fürj. A művelés alól felhagyott területeken a beerdősülés különböző fázisaiban lévő egykori legelő ritkuló madara a búbos banka. Ez az élőhely nagyon kedvező a gébicsféléknek is. Az egyedi tájképi értéket képviselő fás legelőkön kétszáz éves faegyedekkel is találkozhatunk.

Ürge Fotó: Lothar Lang

Kamillás rét
Fotó: Lothar Lang

Hevesi síkság ÉTT

Érintett települések: *Átány, Besenyőtelek, Boconád, Dormánd, Egerfarmos, Erdőtelek, Füzesabony, Heves, Hevesvezekény, Kál, Kisköre, Kömlő, Mezőtárkány, Poroszló, Sarud, Tarnabod, Tarnaszentmiklós, Tenk, Tiszafüred, Tiszanána, Újlőrincfalva*

A terület az Észak-alföldi hordalékkúp-síkság, Hevesi-sík és Hevesi ártér kistájain helyezkedik el. A két kistáj éghajlati, geológiai, talajtani és vegetációtörténeti adottságainak megfelelően alakult a terület flórája és vegetációja, amely az utóbbi évszázadokban nem mentesült az emberi hatások alól sem. A ma nagyrészt kultúrtáj, egykor gazdag és változatos vízi és mocsári növényvilága eltűnően van, miként a löszpuszták flórája is. A terület flórájában az alföldi erdőpuszta hol löszön, hol sziken kialakult mozaikos fás-füves foltjainak, azok társulásainak a fajai jellemzőek. A területen előforduló védett növények közül megtalálható pl. a réti iszalag, a buglyos boglárka, a macskahere, a réti őszirózsa, a sziki őszirózsa és a fátyolos nőszirm.

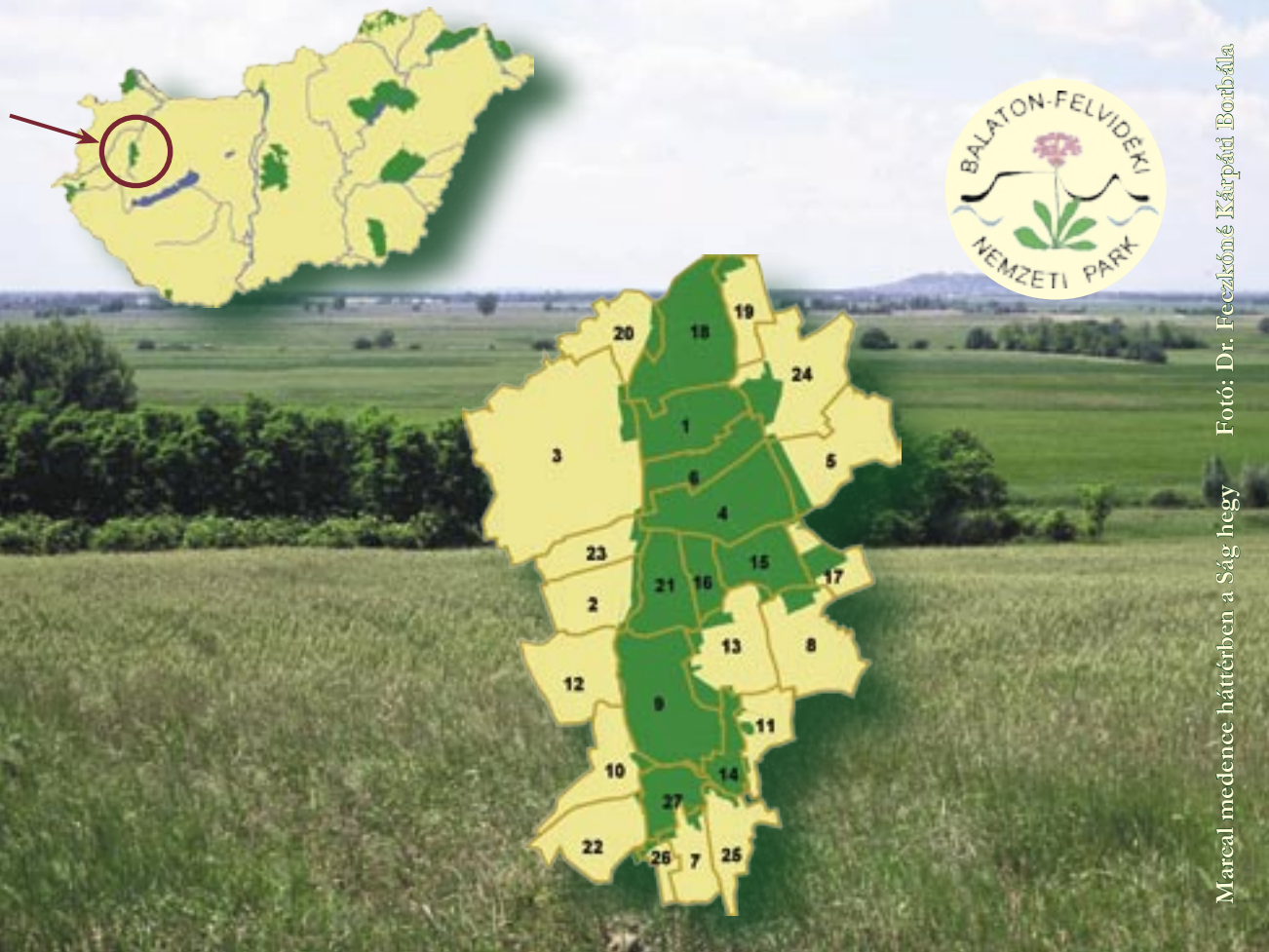
Az ÉTT-k bemutatása

A terület állatvilágára jellemző, hogy a kételtűeket életmódjukból fakadóan az időszakosan legnagyobb számban vízzel borított részeken találjuk meg. Domináns fajuk a vöröshasú unka. Dél-Hevesi térségben a hüllőket csak három faj képviseli, közülük szinte mindenhol megtalálhatjuk a gyakori fürge gyíkot. A terület egyik legkomolyabb értékét jelentik az itt élő ritka és veszélyeztetett madárfajok, melyek védelme is kiemelt szerepet kap. A terület kiemelkedő madártani értékei miatt bekerült az Európai Jelentőségű Madárélőhelyek (IBA) jegyzékébe. Megtalálhatók a jellegzetes pusztai fészkelő fajok (túzok, ugartyúk) és a ritka ragadozómadár fajok (parlagi sas, kerecsensólyom, hamvas rétihéja) jelentős állományai is. Vonulási időszakban partimadarak tömegei lelnek biztos pihenőhelyre egyes pusztarészekben, téli időszakban pedig rétisasok jelennek meg nagy számban a területen. Az emlősök közül legnagyobb számban a cickány-félék és pocok-félék képviseltetik magukat. Legnagyobb értéket a térségben élő vidra, vadmacska és molnárgörény jelenti.

Fotó: Lothar Lang

Hamvas rétihéja

Fotó: Dr. Feczkóné Kárpádi Borbála
Marcal-medence háttérben a Ság-hegy

Marcal-medence ÉTT

Érintett települések: Adorjánháza (1), Boba (2), Celldömök (3), Csögle (4), Dabrony (5), Egeralja (6), Hosztót (7), Iszkász (8), Kamond (9), Karakó (10), Karakószörcsök (11), Kemenes-pálfa (12), Kerta (13), Kisberzseny (14), Kiscsősz (15), Kispirit (16), Kiszőlős (17), Külsővat (18), Marcalgergyei (19), Mersevát (20), Nagypirit (21), Nemeskeresztúr (22), Nemeskocs (23), Nemesszalók (24), Veszprémgalsa (25), Zalameggyes (26), Zalaszegvár (27)

A Kisalföldön elhelyezkedő Marcal-medence Érzékeny Természeti Terület a Marcal folyó 62 km hosszú szakaszát és árterét foglalja magába, érintve Adorjánháza, Csögle, Kamond, Kiscsősz, Kispirit, Külsővat, Nagypirit és Zalaszegvár községek területén a Mezőgazdasági Parcellaazonosító Rendszerben (MePar) lehatárolt részeket.

Az ÉTT rendszer bevezetésével a legfőbb cél a térség – főként vizes – természetes élőhelyeinek megtartása és az ehhez kapcsolódó speciális mezőgazdálkodási formák jövedelmezőségének javítása. A felszíni vizek jelentős felülete miatt a vegyszerhasználat csökkentésére van szükség. A vizes élőhelyekhez kötődő állatfajok (főként a fokozottan védett haris, ill. fehér gólya) és növényfajok számára kedvező gyephasznosítási formák elterjedését is szorgalmazni kell.

Az ÉTT-k bemutatása

A kistájat egykor égerligetek, a tölgy-kőris-szil liget-erdők és a gyertyános kocsányos tölgyesek borították. Egyes felületeken zsombéksásosok, magas-sásos és mészkerülő láprétek is meghúzódnak.

Az utóbbi években a gyepek tényleges területe csökkent. A művelt szántók és a gyepek közötti átmenetet több hektár kiterjedésű korábban feltört, művelt, majd magukra hagyott táblák képezik.

A Torna-menti területek igen változatos képet mutatnak. Mozaikos térszerkezettel térszíntől és területhasználatától függően sásos, néhol nádas vizes területek, kaszálók, füzes, cserjés területek, viszonylag száraz legelők delelő helyekkel figyelhetők meg. A térség legjelentősebb összefüggő vizes-zsombékos területe a Csergedi-dűlő.

Fotó: Lothar Lang

Kerecsensólyom

Fotó: Tóth Szabolcs

Hússzínű ujjaskosbor

A területen a fokozottan védett fajok között megtalálható a haris, a fehér gólya, a kerecsensólyom, az emlősök közül a vidra.

A mezőgazdasági területekhez kötődő védett fajok közül a térségben találkozhatunk bíbiccel, fűjjel, pajzos cankóval, mezei pacsirtával, törpe sárszalonkával, réti cankóval és olyan ragadozó madarakkal, mint a barna rétihéja, vörös vércse, egerészölyv, kékes rétihéja.

Fotó: Széll Antal

Madarak és nádas

Mosoni síkság ÉTT

Érintett települések: Bezenye, Hegyeshalom, Jánossomorja, Levél, Mosonmagyaróvár, Mosonszolnok, Rajka, Újrónafő, Várbalog

A Mosoni-sík Érzékeny Természeti Terület a Kisalföldön, a Győri-medence részeként, Győr-Moson-Sopron megyében helyezkedik el. A ligetes, magassártéri helyzetű hordalékkúp síkság délről, dél-nyugatról csatlakozik a Szigetközhez. A Mosoni sík nagyobb vízfolyása a Lajta magyarországi szakasza, és a Lajta-balparti-csatorna, valamint a Rét-árok.

Az itt található talajok kiváló fizikai és kémiai tulajdonságai miatt az ÉTT csaknem egésze egészében szántóföldi művelés alatt áll. Gyepterületek és természetes társulások csak elenyésző mértékben vannak jelen, és nagyon csekély az erdők aránya is a területen.

Az ÉTT-k bemutatása

A nagy múltú visszatekintő mezőgazdálkodásnak köszönhetően – olyan állatfajok előfordulása gyakori, amelyek kifejezetten kedvelik a mezőgazdasági műveléshez kötődő élőhelyeket. A terület a Kisalföldi túzokállomány kedvelt és igen fontos élőhelye. Emellett azonban számos értékes hazai madarunk él itt, így a kék vércse, a réti fülesbagoly, az ugartyúk, a hamvas rétihéja, a gyurgyalag, vagy a kis őrgébics.

A Mosoni-sík ÉTT létesítésének legfőbb célja, hogy a mezőgazdálkodást a védett madárfajok élőhelyeinek fenntartásával, fejlesztésével kombinálja, ezáltal segítve – többek között – a túzokállomány helybentartását és gyarapodását.

Fotó: BNP
Düngő-túzokkakas

Fotó: Széll Antal

Tojások

A túzok – kultúrakövető fajként –, előnyben részesíti a mezőgazdasági területeket, kedveli a pillangósokat, a repcét, az őszi gabonákat. Düngőhelyei részben kötődnek az alacsony füves gyepterületekhez, s táplálkozni is szívesen jár ide, fészkei azonban zömében a fent említett növények termesztési területén vannak. Előnyben részesíti azokat a helyeket, ahol zavartalansága biztosított.

Kutatások szerint a túzoknak ott maradnak meg életképes csoportjai, ahol az élőhely szerkezete (fasorokkal, erdősávokkal) kellően tagolt, s a számára optimális élőhely típusok (gyep, gabona, pillangós) többé-kevésbé azonos arányban maradtak fenn.

Fotó: Havas Mária

Felsőszer, Szilafő

Órség-Vendvidék ÉTT

Érintett települések: Bajánsenye, Csöde, Felsőjánosfa, Hegyhátszentjakab, Kercaszomor, Kerkaskápolna, Magyarföld, Magyarszombatfa, Nagyrákos, Órimagyarósd, Óriszentpéter, Pankasz, Szaknyér, Szalafő, Szentgotthárd, Szentgyörgyvölgy, Szőce, Velemér, Zalaölvő

Keskeny hegyhátak, mélyen bevágódott völgyek és lapos tetők jellemzik az Órség-Vendvidék Érzékeny Természeti Területet. Erősen felszabdalt, folyók formálta dombvidék az országnak ez a nyugati tája. A terület a felsorolt érintett települések területén a Mezőgazdasági Parcellaazonosító Rendszerben (MePar) lehatárolt részeket foglalja magába.

Az Alpokból lefolyó gyors patakok széles kavicsstakarót teregettek itt szét, amely alól temérdek forrás bukkan elő. E térség amúgy is hazánk csapadékban leggazdagabb tájai közé tartozik. Természetes állóvizei apró erdei tavacs-kák, dagadólápok (Fekete-tó).

A terület nagy részét elegyes és elegyetlen erdőfenyvesek, bükkösök borítják, a patakokat égeresek kísérik.

A tipikus órségi falvakban a patak völgyre tekintő domboldalakon egymástól távol sorakoznak a pár házból álló települési egységek, a szerek, amelyek a gyeprendszer részeként a honfoglalás utáni faluformák maradványai. Jellegzetesek a vendvidéki szórvány tanyaszerű települések is.

Az Órség-Vendvidék ÉTT program célja a hagyományos gazdálkodási módok újbóli elterjedésének támogatásával a táj jellegének, természetes és féltermészetes élőhelyeinek megőrzése.

Az ÉTT-k bemutatása

A terület kiemelkedő értékei a rétek, kaszálók. Az erdőirtások helyén kialakult sovány hegyi rétek számos védett növényfajnak adnak otthont (pl. palástfű fajok, kis holdruta, szártalan bábakalács, kígyónyelv, agárkosbor, őszi fűzér-tekercs). A jó vízellátottságú domboldalakon, domblábakon, árterek és széles patak völgyek magasabb fekvésű részein található kaszálók a korábbi nagyüzemi hasznosítás miatt erősen leromlottak, elveszítve korábbi értékük nagy részét. Ma főleg a magántulajdonú, kisebb méretű kaszálók, kaszáló gyümölcsösök hordoznak olyan védett növényfajokat, mint a réti palástfű, major völgycsillag, szártalan bábakalács, erdei ujjaskosbor, sömörös kosbor, kígyónyelv vagy a szártalan kankalín.

Az árterek mélyebb fekvésű részein, patakok mentén, domblábakon mocsár- és láprétek, patakmenti területeken, feltöltődött holtágakban, lefolyástalan mélyedésekben magas kórósok és magassásosok találhatók, amelyek botanikailag egyaránt rendkívül értékesek.

Fotó: Havas Márta

Kornistárnics

A különféle kosbor és gyapjúsás fajok mellett megtalálható a területen a kornistárnics, sárgaliliom, szibériai nőszirm, osztrák zergevirág, zerge-boglar, vidrafű.

A kiterjedt fenyőelegyes lomberdők és fenyvesek, a kaszálók, láprétek, patak völgyek és a vizes élőhelyek lánci fajgazdag állatvilágnak adnak otthont. Rétejai kiemelten gazdagok nagylepke fajokban. Gazdag a térség madárvilága, az őrési dűsfűvű üde rétek ritka fészkelője a haris. Az őrési települések jellegzetes fészkelő madara a fehér gólya. A ragadozó madarak közül említést érdemel a darázsölyv jelenléte. A lakott településekhez kötődik a gyöngybagoly, az idős gyümölcsösökben a füleskuvik figyelhető meg. Az emlősök közül az idős, odvas gyümölcsösökben számos denevérfaj megtalálható. A terület egyetlen fokozottan védett emlőse a vidra.

Fotó: Havas Márta

Gyapjúsás

Fotó: Barczy Attila

Szatmár-Bereg ÉTT

Érintett települések: Barabás, Beregdaróc, Beregsurány, Csaroda, Gelénes, Hetefejércse, Márokpapi, Tiszaadony, Vámosatya

Az Alföld és a Kárpátok hegylábi régiójának határán elhelyezkedő Szatmár-Bereg ÉTT, Magyarország egyik legkeletibb sarka. Az érintett községek területén a Mezőgazdasági Parcellaazonosító Rendszerben (MePar) lehatárolt részek változatos, természetközeli jellegű, főként legeltetett vagy kaszált gyepek, erdők illetve mocsarak, lápok vagy vízfolyásokhoz kötődő természetes élőhelyek rendszere, amely páratlan természeti értékeket hordoz.

A táj mai arculata változatos földtani események nyomát őrzi. Ősi vulkáni majd folyóvízi tevékenység alakította e táj alapvető vonásait. A kiemelkedő botanikai értékekkel rendelkező barabási Kaszony-hegy, romvulkán, az Alföld legősibb felszíni geológiai képződményei közé tartozik, míg a medrüket intenzíven alakító folyók jó néhány mocsaras területet hagytak hátra (Nyíres-tó, Báb-tava, Zsid, Navat-patak, Kisasszony-erdei lápok), amelyeken az évszázadok alatt kialakult tőzegmohás lápok, égeres láperdők nemzetközi mércével mérve is értékes, alföldi viszonylatban páratlan különlegességet jelentenek, és természetvédelmi szempontból kiemelkedő növény- és állatközösségnek adnak otthont.

Az ÉTT-k bemutatása

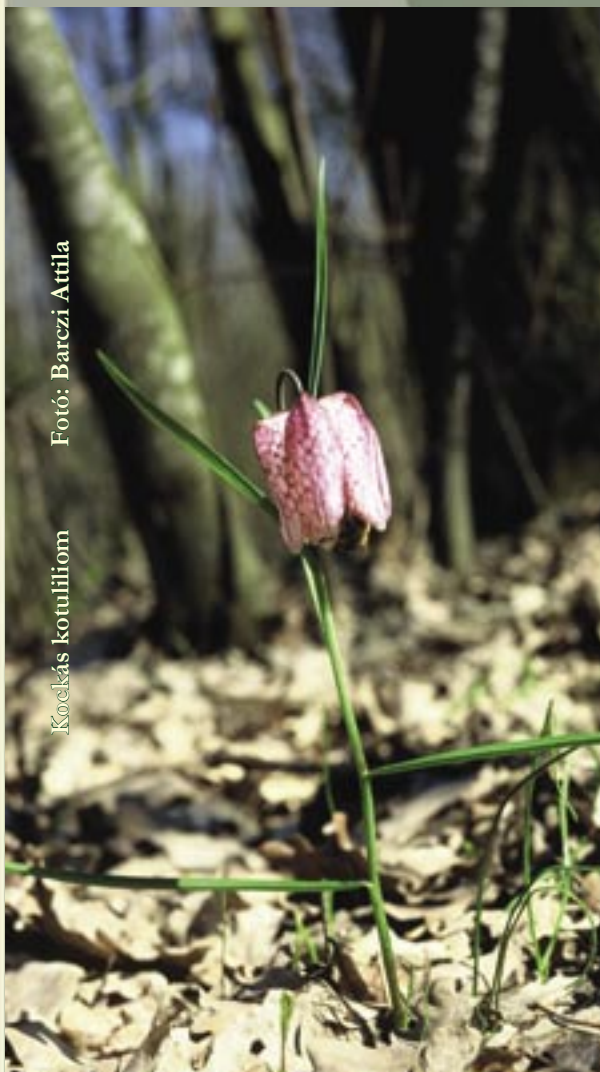
A füves térségek fokozottan védett, földön fészkelő madárfajok (haris, réti fülesbagoly, hamvas rétihéja stb.) otthonai, valamint számos ritka, védett növény (agár- és elegáns kosbor, szibériai nőszirm, sziki kocsord, réti ősziróza, réti iszalag, kornistárnics stb.) termő-helyei.

E területek nagy része enyhén szikesedő nedves legelő, félszáraz kaszáló, amelyek állapota az állattenyésztés elsorvadását követően erőteljesen romlik. A térség, a fészkelések mellett nagy jelentőségű madárvonulási útvonalként is működik, ezért nemzetközileg is számon tartott fontos madárélőhely.

A mélyfekvésű, víznyomásos szántók ritka, védett iszapnövények (látonyák, sűrű csetkák, iszapfű stb.) állományaiknak adnak otthont.

Fotó: Barczy Attila
Szellőrózsa

Fotó: Barczy Attila

Köcskás kotuliliom

Mindezen tájképi és természeti értékek megőrzéséhez a hagyományos gazdálkodás elemeinek fenn-tartására, tájkarbantartó, élőhely-fejlesztő beavatkozásokra van szükség. Ilyen tevékenységeket jelent többek között a fás legelők/kaszalók őshonos, a tájra jellemző fafajjal való felújítása, a legeltetés újbóli beindítása őshonos (magyar tarka, magyar szürke) szarvasmarhával, a tájjellegű gyümölcsfajtaival telepített gyümölcsösök kétszintű (alatta legeltetett vagy kaszált gyeplé) gazdálkodással való környezetkímélő művelése vagy a szántókon az egykor elterjedt „bakhátas” (hátas-árkos) gazdálkodási rendszer alkalmazása, stb.

Fotó: FVM

Szentendrei sziget ÉTT

Érintett települések: Dunabogdány, Kismaros, Kisoroszi, Nagymaros, Nógrád, Pócsmegyer, Szentendre, Szigetmonostor, Szokolya, Tahitófalu, Vác, Verőce

A Dunamenti síkságon elhelyezkedő Szentendrei sziget Érzékeny Természeti Terület természetföldrajzilag az Alföld észak-nyugati kapuja. Mai formáját a szél és a Duna évezredek munkája alakította ki. A terület vízviszonyait ma is döntően a Duna határozza meg. Itt található Budapest legfőbb vízbázisa: parti szűrési kútjai napi hatszázezer köbméter kristálytisza ivóvízzel látják el a fővárost és a közeli településeket. E vízbázis védelme rendkívül fontos, hiszen elég azt egyszer elszennyezni, hogy emberi fogyasztásra alkalmatlanná váljon. A Szentendrei sziget és környéke - különleges adottságainak és elhelyezkedésének köszönhetően - kiemelkedő természetvédelmi, vízbázisvédelmi és rekreációs funkciókkal bíró rendkívül értékes, érzékeny terület.

Az ÉTT-k bemutatása

Az eredeti ártéri növényzet füzes bokrosai, puhafás és keményfás ligeterdei az emberi behatás eredményeként mára megritkultak, helyüket szabályos időközönként vagy alkalomszerűen víz járta extenzív nedves rétek foglalták el.

A mélyebb részeken tőzeges foltokon mocsárrétek találhatók. Magán a szigeten 25 védett növényfaj tenyészik, közöttük két szigorúan védett faj a gyapjas gyűszűvirág és a homokpusztagyepeken előforduló csikófark.

A Szentendrei sziget a költöző madarak vonulási útvonalának fontos közép-európai állomása a Duna mentén.

A területen 205 madárfaj fordul elő, amelyből 104 rendszeresen költ. A sziget legnagyobb vizes élőhelye a Merzsán tó. Az árterek, vizes élőhelyek szórványos, de rendszeres vendége a kiskócsag, gyakori a nagykócsag. A homokos partoldalakban mintegy 100 pár gyurgyalag költ.

A terület nagy része mezőgazdaságilag hasznosított táj, ezért az ökológiai sokszínűség, a különféle élőhelyek megőrzése, fejlesztése a gazdálkodás minőségén múlik.

Fotó: FVM

Fotó: Szelényi Gábor

Dabasi rét, szúnyoglábbú hibiresvirág

Turjánvidék ÉTT

Érintett települések: Alsónémedi, Dabas, Inárcs, Kakucs, Ócsa, Újhartyán

A Turjánvidék ÉTT Pest megye déli részén helyezkedik el, érintve Alsónémedi, Ócsa, Bugyi, Dabas, Kakucs, Inárcs és Újhartyán települések területén a Mezőgazdasági Parcellaazonosító Rendszerben (MePar) lehatárolt részeket.

A Turjánvidék négy kistáj, a Pesti hordalékkúp síkság, a Csepeli-sík, a Pilis-Alpári homokhát és a Kiskunsági homokhát találkozásában helyezkedik el. Jellemzője a homokhátságba mélyedő teknőrendszer, mely a Duna egykori hordalékán alakult ki. A változó méretű és alakú mélyedések gazdag lápvilágnak adnak otthont, míg a homokhátak száraz környezeti adottságai közt pusztagyeppek alakultak ki.

Az ÉTT rendszer bevezetésével a legfőbb cél a térségre jellemző változatos élőhelyszerkezet megtartása, és az ehhez kapcsolódó hagyományos gazdálkodási formák jövedelmezőségének javítására.

Az ÉTT-k bemutatása

A Turjánvidék vegetációját állandóan ható, részben spontán, részben emberi hatások következményeként jelentkező folyamatok alakítják. A területen jellegzetes hidrogeológiai képződmények az emberi beavatkozás, elsősorban a kavicsbányászat (ócsai kavicsbányató) és a tőzegkitermelés (Ócsai Öregturján, kakucsi lápok) következtében kialakuló lápteknők és állóvizek.

A terület növényzete az élőhelyek sokszínűsége miatt igen gazdag, részben lápi, részben homoki növényzet, valamint az ezek között kialakult átmenetek borítják a felszínt.

A Turjánvidék jellegzetes képét kialakító különféle láprétek védett növényei között említhető a szibériai nőszirm és a fokozottan védett vidrafű. Az itt található nagy számú kosborféle populációja országos viszonylatban is kiemelkedő értéket képvisel.

Rendkívül fajgazdag az Ócsai Tájvédelmi Körzet, illetve a Dabas község határában

Ócsai pincesor
Fotó: Szelényi Gábor

elhelyezkedő üde rétek zöme; a legtöbb védett lápi növény előfordulása ehhez az asszociációhoz kötődik, pl.: szúnyoglábu bibircs-virág, buglyos szegfű, kornistárnic, mocsári nőszőfű.

A Turjánvidék területén kis kiterjedésben előforduló homokpusztagyepek többségét mezőgazdasági művelésbe vonták, de néhány védett faj még megtalálható rajtuk, így a homoki vértő, a fekete kökörtin vagy a homoki kikerics.

A terület állatvilágából kiemelkedő fontosságú a rendkívül veszélyeztetett és fokozottan védett parlagi vipera populációja, amely Dabas térségében él.

A Turjánvidék egy része nemzetközi madárvédelmi egyezmény hatálya alá tartozik. Számos védett (szürke gém, bíbic, nádírigó) és fokozottan védett (bölömbika, vörösgém, nagy kócsag, fehér gólya, fekete gólya, haris, hamvas rétihéja) madárfaj előfordulását regisztrálták. Az emlősök közül külön kiemelendő a fokozottan védett vidra előfordulása.

Fotó: Szelényi Gábor

Légybangó

Mielőtt az ÉTT rendszerben 2004-ben pályázható, támogatott gazdálkodási rendszereket, azok intézkedéseit és kifizetési összegeit ismertetnénk, érdemes a mezőgazdasági területeken folyó gazdálkodás néhány általános, természetvédelmi szempontból fontos elemére felhívni a figyelmet.

Természetvédelmi szempontból az agrárterületek, a szántók, a gyepek, az ültetvények, valamint az ezeket összekötő, elválasztó, természetközeli élőhelyek (tarlók, fasorok, élősövények, gyepsávok, táblaszegélyek, földutak, stb.), az üzemi biotóphálózati rendszer elemei, a művelt illetve bolygatatlan felületek egyaránt igen fontosak.

A szántó, mint élőhely

A szántóföld fontos élőhelye számos vadonélő növény- és állatfajnak. Ezek legnagyobb része olyan egyéves növény- illetve rovar-, madár- és emlősfaj, amelyek nagymértékben alkalmazkodtak a csupasz talajfelszínnekhez, így a zártabb, magasabb szinten szerveződött társulásokban (pl. egy bokrosban vagy erdőben) már nem is találják meg életfeltételeiket.

A haszonnövények beporzásában fontos szerepet játszó számos rovar (pl. a poszméhek) is a haszonnövények virágzási idején kívül elsősorban a vadnövényekről, gyomfajokról gyűjti be a számára szükséges nektárt és pollent.

Több száz különböző rovarfaj életciklusának legalább egy része a szántóföldeken és szegélyeiken zajlik, ezek nagy többsége nemhogy nem károsítja a termést, hanem a kártevők elpusztításával egyenesen hasznot is hajt a gazdálkodók számára (pl. katicák, zengőlegyek, fátyolkák és fürkészdarazsak).

A rovarfajok többsége ezen kívül táplálékul szolgál a fácán- és fogolycsibék, illetve más vadonélő madárfajok, mint például a mezei pacsirta vagy a búboskóró számára. Sok madárfaj fészkel a szántóföldeken illetve szegélyeikben, így pl. a ritka ugartyúk és tűzok, a barna és hamvas rétihéja, a búboskóró. Szintén a szántóföldeken talál táplálékot a védett ragadozó madarak egy része is (pl. egerészölyv, vörös- és kékvércse, parlagsas), pusztítva a gazdálkodóknak jelentős károkat okozó pockokat és egereket.

A szántók fontos élőhelyei, főként táplálkozó területei a jelentősebb vadászható vadfajoknak is (pl. fácán, fogoly, mezei nyúl, őz), és kiemelt szerepet töltenek be az apróvadállományok fenntartásában.

Legnagyobb természetvédelmi jelentősége az extenzív szántóföldeknek van, amelyek a kiterjedt területeket elfoglaló intenzív szántókkal szemben az egyes tájegységekre jellemzően, általában gyenge termőhelyi adottságú régiókban találhatóak. Az extenzív szántókon jóval kevesebb a növényvédő szer és műtrágya felhasználás, valamint a gépi műveletek száma, így természetvédelmi szempontból értékes élőhelyek maradhatnak.

A szántóföldi gazdálkodás néhány fontos eleme

➤ **Vetésforgó**

A változatos vetésforgó változatos élőhelyeket teremt, ezeken sokféle állat- és növényfaj találja meg életfeltételeit. A vetésforgó a biológiai védekezés egyik módja, és a harmonikus talajhasználat alapszere. A talajban áttelelő kártevőlárvák kikelve nem a gazdanövényüket találják, nincs módjuk évről-évre tovább dúsulni.

A tavaszi kalászosok agrotechnikája lehetővé teszi az ősszel csírázó ritka szántóföldi gyomok kikelését. A tavaszi kalászos kultúrák lassabban nőnek, mint az ősziak, ezért a földön fészkelő madarak szívesebben fészkelnek bennük. A szántóföldön fészkelő mezei pacsirta, búbic, ugartyúk rovarokkal táplálja fiókáit, így ezen fajok jelenléte óriási hasznot hajt a környezetbarát gazdaságnak.

Mérlegelve a vetésforgó előnyeit, előírt kereteit és a termesztési feltételeket, értékesítési lehetőségeket, időben el kell dönteni, hogy milyen növényfajokat kíván termesztetni a gazda, azok területi elhelyezkedését, arányát évekre előre meg kell tervezni.

➤ **Tápanyag utánpótlás**

A műtrágyák alkalomszerű, nagymennyiségű felhasználása helyett a talajéletet hosszabb távon is kedvezően alakító szerves trágyázást illetve zöldtrágyázást kell előtérbe helyezni, amely gazdaságilag is kedvezőbb, hiszen melléktermékeket használunk fel, szemben az egyre jobban dráguló ipari műtrágyákkal.

A szerves anyagokkal jól ellátott talajban gazdag életközösség van, amelynek minden faja azon munkálkodik, hogy a talajba került hulladékot lebontsa. A szerves trágyákkal a műtrágyákhoz képest jóval többféle tápanyagot juttatunk ki, amelyek csak fokozatosan válnak felvehetővé, ezért sokkal kedvezőbbek a kultúrnövény-állományok, de a védendő, vadonélő növényfajok számára is. Emellett növelik a talaj humusztartalmát, a talajlakó állatok állományának sűrűségét, amelyek elengedhetetlenek az egészséges talajélethez és a talajtermékenységhez is.

➤ **Növényvédőszer**

Az alkalmazott növényvédelem során a kártevő rovarok, kórokozók és gyomnövények káros hatásait igyekszünk csökkenteni, amit megtehetünk úgy is, hogy közben területünk természeti értékei nem sérülnek, és pénzünket sem költjük feleslegesen.

A gyomirtószer alkalmazása következtében több gyomfaj mára igazi ritkasággá vált, ugyanakkor a vegyszerekre rezisztensé váló fajok annyira elszaporodtak, hogy sok helyen már a szegélyterületeket is teljesen elborítják (pl. parlagfű, selyemkóró, mezei acat, betyárkóró, ragadós galaj). A változatosságot biztosító gyomfajok megfoghatósága következtében azonban lényegesen csökkent a gerinctelen állatok, a madarak és az emlősök táplálékbázisa is.

A szántóföldeken előforduló rovarok többsége nem károsít, sőt több közülük kifejezetten hasznos. A rovarirtó szerek azonban egységesen hatnak valamennyi rovarfajra. A gerinctelen fajok a hullók, kétéltűek, madarak és az emlősök fontos táplálékát képezik, így például a fogoly állomány drámai csökkenésének legfontosabb oka, hogy a táplálékhiány miatt a fogolycsibéknek igen rosszak az életbemaradási esélyei. Hasonló gondok jelentkeznek sok más madárfaj, így pl. a világszerte veszélyeztetett tűzok esetében is.

A természetközeli élőhelyek szerepe

➤ **Tarlók**

Természetvédelmi szempontból különösen jelentősek a téli tarlók.

A betakarításkor elszóródott magvak, az árvakelés, illetve a bolygatatlan területeken kikelő gyomok táplálékul szolgálnak a telelő madarak számára. A tarló talajában rengeteg rovarfaj lárvája telel át, amelyeket a tavaszi szántás hoz a felszínre, így az ilyenkor jellemző táplálékszegényebb időszakban táplálékot jelentenek a madaraknak. A tarlók ezen kívül számos kisemlős fajnak is táplálékkal szolgálnak, a pockokat és egereket pedig a ragadozó madarak és emlősök fogyasztják a téli hónapokban. A télire meghagyott tarlórészeket lehetőleg március végéig nem szabad felszántani, mert csak így képesek a fent leírt funkciójukat betölteni.

A télire is meghagyott tarlók kiváló táplálkozó területet jelentenek sok énekesmadár számára, így nagymértékben hozzájárulhatnak a tél sikeres átvészeléséhez. A tarlóégetés jelentős környezetszennyezéssel és érthetetlen pazarlással jár.

➤ **Fasorok, bokorsávok, sövények**

A szél szárító hatása elleni védekezésben, a szántóföldek vízellátásában sokat segíthetnek a területek köré, illetve – nagyobb, egybefüggő szántók esetén – a terület belsejébe ültetett sövények, fasorok. A szélvédett szántóknak emiatt mérhetően megnőhet a termés hozama.

A telepítéssel változik az élőhely struktúrája, növekszik fajgazdagsága, és ezáltal egy természeti értékekben gazdagabb mezőgazdasági terület alakul ki. Általában minél több cserje és fafajt tartalmaznak a sövények, bokorsávok és fasorok, annál nagyobb a hozzájuk kötődő állatfajok száma is, ennek következtében természetvédelmi jelentőségük is. A több cserjefajból álló sövények folyamatosabban biztosítanak táplálékot a madarak számára is (pl. bodza, berkenye, mogyoró).

A fasorok, sövények zöld folyosóként is szolgálhatnak, amennyiben a szántóföldeken keresztül egymástól távolabbi természetközeli területeket (pl. erdők, bokrosok) kötnek össze.

➤ Gyepes táblaszegélyek

A vetetlen vagy gyepes táblaszegélyek kiváló lehetőséget kínálnak a vadonélő élővilág számára (táplálkozó, fészkelő és búvóhelyek). Emellett segítik a kártevők és a gyomok elleni védekezést is, mert az itt megbúvó hasznos ragadozó és parazita rovarok a tábla belső részein is pusztítják a kártevő rovarokat, valamint a kultúrnövényhez szorosan kötődő gyomok terjedését a gazdanövény hiányában gátolják. A táblaszegélyben növekvő élőlépcsők és fűvek nem terjednek a művelt területre, ugyanakkor megakadályozzák a problematikus gyomok (pl. galajok, rozsnokok) terjedését a táblák belsejébe. Az ilyen területeken négyzetméterenként kb. 1500 db futóbogár-lárva telet át, ami jelentős hatása a környezetbarát módon kezelt tábla kártevőinek irtásában.

➤ Földutak

A szántók szélein futó és azokat összekötő földutak, dűlőutak és a kísérő árkok kiterjedése és természetvédelmi jelentősége sokkal nagyobb, mint gondolnánk. Változatos talajfelszínt és arra települő növényvilágot alakítanak ki. Főként az utak szélei, és az azok mellett futó árkok, fasorok, bokrosok növényzete nyújt búvóhelyet, táplálkozó területet a különböző állatoknak, pl. futrinkák, lepkék, gyíkok, búbospacsirta, erdei pityer, sordély, gébicsek. Egymástól távolabbi természetközeli területek (pl. erdők, bokrosok) mezőgazdasági területeken keresztül összekötésével a sövényekhez hasonló zöld folyosó szerepét tölthetik be, vándorlási útvonalak lehetnek. Ezen szerepüket akkor tudják megfelelően betölteni, ha elég szélesek az árkok, útszélek, és változatos növényzetűek, több bokrot, esetleg fát tartalmaznak.

Természetkímélő gazdálkodás gyepterületeken

A füves élőhelyek a magyar táj tán legjellegzetesebb alkotóelemei. A természetközeli gyepek területének csökkenése és azok egyre nagyobb mértékű elaprózottsága, illetve gondozatlansága, valamint a legelő háziállatok állományának visszaesése miatt a füves élőhelyek és a hozzájuk kötődő növény- és állatfajok egyre inkább veszélyeztetetté válnak. Hazánk védett növényfajainak közel egynegyede, valamint a veszélyeztetett rovarok egyharmada kötődik a gyepekhez.

Az extenzív réteken és legelőkön nagy lehet a gerinctelen állatfajok, rovarok (elsősorban a lepkék) és kisemlősök állománya is, amelyek zsákmányul szolgálhatnak a vércsék, a sólymok és más ragadozók számára. Különösen fontosak a löszös, vagy homokos talajú gyepeken fennmaradt ürgetelepek, amelyek a parlagi sas és a kerecsensólyom – két veszélyeztetett, ritka ragadozó madárfajunk – legfontosabb táplálékát jelentik. A gyepek fontosak továbbá számos csökkenő állományú, vagy ritka madárfaj költőhelyeként is, mint például a nagygodó, székicsér, mezei pacsirta vagy haris.

Az intenzíven kezelt gyepek – legyenek azok állandóak vagy időszakosak – természetvédelmi jelentősége sokkal kisebb, mert kevesebb faj számára biztosítanak kedvező életfeltételeket.

Gazdálkodási ajánlások az ÉTT-ken

Az emberi tevékenység (kaszálás, legeltetés, trágyázás) jelentős hatást gyakorol a gyepek életközösségeire. Közvetlenül befolyásolja például a növényfajok számát, elterjedtségét, stb. Ahhoz, hogy a termelő minél tovább gazdálkodhasson eredményesen az adott gyepeken, valamint a területhez kapcsolódó értékek (biológiai sokféleség, védett növények és állatok, tájkép) hosszú távon fennmaradjanak, természetkímélő területhasználati módszer kialakítása szükséges.

A két hasznosítási mód, a legeltetés és a kaszálás, valamint azok különböző megoldásai eltérő hatással vannak az élővilágra.

➤ Legeltetés

A legelőként hasznosított természetközeli gyepek életközösségei a hosszú ideje tartó legeltetés hatására alakultak ki, olyan gyepterkezet jött létre, amely elsősorban a rövid fűvű illetve a kopárabb talajfelszín igénylő madár és rovarfajoknak kedvező. A legeltetés révén általában nagyobb szerkezeti változatosság alakul ki, mint a kaszálás nyomán.

Különböző háziállataink fajonként, de még fajtánként is eltérő módon legelnek. Ugyanazon területen több fajhoz tartozó állatok közös vagy egymás utáni legeltetésével a gyepterkezet egyenletesebb lesz, mivel az eltérő legelési szokások hatása kiegyenlítődik.

A különböző időben végzett legeltetés hatása eltérő lehet ugyanazon a területen. A gazdaságosság és természeti értékmegeővés miatt területileg és időben is szabályozni kell az állatok mozgását.

Legjobban talán az állatsűrűség befolyásolja a legelő vegetációját. Optimálistól eltérő állatlétszám esetén alul- illetve túllegeltetésről beszélhetünk. Túllegeltetésekor a gyepeken nagy kiterjedésű, csupasz foltok keletkeznek, melyeken igen erőteljes gyomosodás indulhat meg. Ezeket a csupasz részeket, főleg a dombvidéki gyepeken eróziós folyamatok is elindulhatnak.

A területhez mértelen túlzottan kis létszámú állatállomány használatából eredő alullegeltetés nemkívánatos gyomosodást okozhat. Ekkor a magasabb füvek, bokrok elterjedése várható, aminek hatására a legelőt jellemző alacsony növényzet eltűnik, zártabbá válik a terület. Mindkét esetben csökken a növényfajok sokfélesége, ami a gyepek élővilágának további értéktelenedéséhez vezet.

Gazdálkodási ajánlások az ÉTT-ken

A megfelelő állatsűrűség kialakítása érdekében pontos állománylétszámot kell az adott területre meghatározni. Ez minden egyes gyepterület esetében különböző nagyságú. Még az azonos típusú gyepeket sem lehet azonos állattartó képességgel jellemezni!

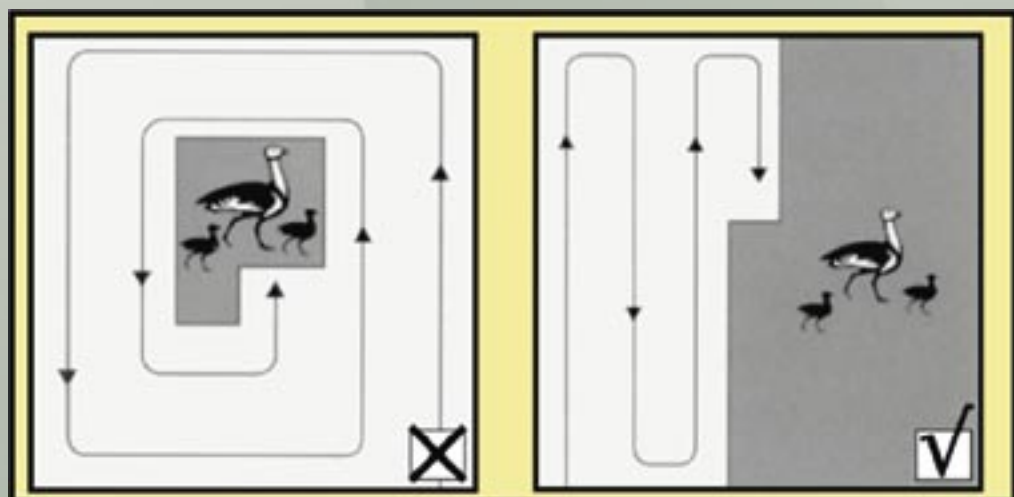
➤ Kaszálás

A kaszálás időpontját a mezőgazdasági gyakorlatban az időjárás és a domináns fűfajok fejlettségi állapota határozza meg. Hazánkban általában évente kétszer (május végén-június elején, valamint augusztus közepén) kaszálnak. A régi paraszti gazdaságokban emberi- és állati munkaerőre alapuló folyamat sokkal lassabban zajlott, és ez a lépésről-lépésre haladó betakarítás igen előnyösen hatott az élővilágra, mert így a különböző fűfajoknak maradt idejük a magérlelésre. A mezőgazdálkodás gépesítése azonban teljesen átalakította ezt a hagyományos módszert. Az egyszerre, rövid idő alatt nagy területen elvégzett gépi kaszálás nyomán idővel megváltozik, beszűkül a kaszálók fajösszetétele.

Az első növedék kaszálása számos földön fészkelő madárfaj költési idejével esik egybe (pl. túzok, haris, hamvas rétihéja). A problémát tovább fokozzák a betakarítási módszerek. A gyepeken élő állatfajokat (békákat, gyíkokat, madarakat, emlősöket) nagymértékben veszélyezteti az általánosan elterjedt, spirálszerűen befelé tartó kaszálási mód. Ezzel az állatok egyre kisebb területre szorulnak be, mivel igyekeznek takarásban maradni. Az utolsó fogásokban kaszált részekben azonban a beszorított állatok rendszerint elpusztulnak. A természetkímélő kaszálási technológia hozzájárul az apróvadak, a földön költő madarak megóvásához (**3. ábra**).

A területen szétszórva vagy renden hagyva a levágott növényi részek tömege hátráltatja a növedék fejlődését, és esetleg kedvezőtlen irányba tolja el a gyepterület fajösszetételét. Ezért a levágott növényi részeket mielőbb el kell távolítani a területről. A tisztító- és gyomirtó kaszálásnak fontos szerepe van a legeltetés után megmaradt értéktelenebb növények, főleg gyomfajok visszaszorításában.

3. ábra: Természetkímélő kaszálási technológia

Érzékeny Természeti Területek szántóföldi művelési célprogramjai

Szántóföldi növénytermesztés túzok élőhelyfejlesztési előírásokkal

Célkitűzések megfogalmazása

Az intézkedés szakmai célja a regionális mezőgazdasági földhasználat és a környezetvédelmi, illetve a természetvédelmi szempontok harmonizációjának elősegítése, olyan gazdálkodási módok elterjesztése, amelyek megfelelnek a régiók természetiérték-fenntartó kapacitásának. Az intézkedés kiemelt célja a túzok, az ugartyúk, a szalakóta és a fokozottan védett ragadozó madarak (parlagi sas, kerecsensólyom, kék vércse, hamvas rétihéja) természetes élőhelyei védelmének biztosítása.

Jogosultsági feltételek:

- legalább 1 hektár szántóterület az alábbi ÉTT-ken: Dévaványa, Békés Csanádi sík, Mosoni sík, Hevesi sík, Dunavölgyi sík, Borsodi Mezőség;
- egy parcella mérete nem lehet nagyobb 40 hektárnál.

A program előírásai:

1. a program első és utolsó gazdasági évében bővített³ talajvizsgálat elvégzése;
2. a talajvizsgálati eredmények alapján tápanyag-gazdálkodási terv készítése és végrehajtása;
3. a tápanyag-utánpótlás során a kijuttatott N-hatóanyag mértéke nem haladhatja meg a 90 kg/ha/év mennyiséget;
4. nagy környezetterhelési kockázattal járó, erősen toxikus növényvédőszer hatóanyagok használata tilos⁴;
5. a következő vetésszerkezet betartása kötelező⁵:
 - a. minimum 20 % gabona;
 - b. minimum 20 % pillangós takarmánynövény (lucerna, fehérhere, vöröshere, somkóró, búkköny stb.);
 - c. minimum 10 % repce;
 - d. maximum 20 % egyéb kultúra;
 - e. minimum 20 % ugar;
6. rovarölő szerek nem alkalmazhatók (kivéve repce esetében);
7. mélyművelés 5 évente egyszer engedélyezett;
8. sorközművelés csak május 1. előtt engedélyezett;
9. min. 6 méter széles vegyszerezetlen parcella szegélyeket kell hagyni;
10. pillangós takarmánynövények esetén:
 - a. a terület legalább 50 %-án az első kaszálást június 15. után lehet elvégezni (kijelölése az illetékes nemzeti park igazgatóság írásos véleménye alapján);
 - b. a többi területen az első kaszálást április 25-éig el kell végezni;
 - c. minden kaszálás esetén legalább 5 % kaszátlan területet kell hagyni;
 - d. amennyiben fokozottan védett madárfaj fészkel a területen, kaszátlan területet kell a fészkek körül kialakítani, a területileg illetékes nemzeti park igazgatóság írásos véleménye alapján;
 - e. kaszálás esetén vadriasztó lánc használata kötelező;
11. repce esetén a terület 10 %-án a nemzeti park igazgatóság írásos kijelölése alapján, a madarak téli táplálékának biztosítása céljából, a hóeltakarítás kötelező.

Kifizetési összeg: 250,98 €/ha (64 000 Ft/ha)

³ pH, K_N, vízben oldható sók, humusz, CaCO₃, P₂O₅, K₂O, NO₂+NO₃, Na, Mg, SO₄, Mn, Zn, Cu

⁴ Az agrár-környezetgazdálkodási végrehajtási NVT rendeletben kerül rögzítésre a tiltott növényvédőszer-hatóanyagok listája.

⁵ A vetésszerkezetre vonatkozó előírásokat a teljes gazdaságra vonatkozóan, az 5 éves támogatási időtartam alatt kell megvalósítani.

Az ÉTT intézkedések ismertetése

Szántóföldi növénytermesztés madár élőhelyfejlesztési előírásokkal

Célkitűzések megfogalmazása

A természeti értékekre káros hatások csökkentése az alábbiak előírásával: kevésbé ártalmas növényvédő szerek alkalmazása, növényvédőszer-mentes táblaszegélyek kialakítása, megfelelő betakarítási és növényápolási technológiák alkalmazása, kevesebb műtrágya felhasználása. A fontos célok közé tartozik továbbá a parlagi sas, a fűrj és a fogoly élőhelyének és életfeltételeinek biztosítása is.

Jogosultsági feltételek:

- legalább 1 hektár szántóterület az alábbi ÉTT-ken: Észak Cserhát, Bodroghöz, Szatmár-Bereg, Békés Csanádi sík, Beregi ártér.

A program előírásai:

1. a programba való belépéskor és a program utolsó évében bővített⁶ talajvizsgálat elvégzése;
2. a talajvizsgálati eredmények alapján tápanyag-gazdálkodási terv készítése és végrehajtása;
3. tápanyagutánpótlás legfeljebb 90 kg/ha N-hatóanyag mennyiségben megengedett;
4. nagy környezeti kockázattal járó, erősen toxikus növényvédőszer hatóanyagok használata tilos⁷;
5. a következő vetésszerkezet betartása kötelező⁸:
 - a. minimum 30 % gabona;
 - b. minimum 20 % pillangós takarmánynövény (lucerna, fehérhere, vöröshere, somkóró, büköny stb.);
 - c. maximum 25 % egyéb kultúra;
 - d. minimum 10 % ugar;
6. gabonafélék termesztését követően – aratás után – zöldugar vagy másodvetés alkalmazása kötelező;
7. gyomirtó szerek évente legfeljebb egyszeri, a haszonkultúrát érintő használata;
8. Észak-Cserhát ÉTT esetében a termőtalajnak csak a felső 8-10 cm-ét érintő agrotechnika alkalmazása, 5 évente egyszeri mélylazítás elvégzése engedélyezett;
9. növényvédőszeres használatának mellőzése a táblaszegélyeken (3 méteres sávban);
10. pillangós takarmánynövény kaszálása esetén vadriasztó lánc használata kötelező.

Kifizetési összeg: 203,92 €/ha (52 000 Ft/ha)

⁶ pH, K_A, vízben oldható sók, humusz, CaCO₃, P₂O₅, K₂O, NO₂+NO₃, Na, Mg, SO₄, Mn, Zn, Cu

⁷ Az agrár-környezetgazdálkodási végrehajtási NVT rendeletben kerül rögzítésre a tiltott növényvédőszer-hatóanyagok listája.

⁸ A vetésszerkezetre vonatkozó előírásokat a teljes gazdaságra vonatkozóan, az 5 éves támogatási időtartam alatt kell megvalósítani.

Fotó: Széll Antal
Túzokcsapat

Az ÉTT intézkedések ismertetése

Lucernatermesztés túzok élőhelyfejlesztési előírásokkal

Célkitűzések megfogalmazása

Az intézkedés szakmai célja a regionális mezőgazdasági földhasználat valamint a környezet- és természetvédelmi szempontok harmonizációjának elősegítése, olyan gazdálkodási módok elterjesztése, amelyek megfelelnek a régiók természetiérték-fenntartó kapacitásának. Az intézkedés kiemelt célja a túzok, az ugartyúk, a szalakóta és a fokozottan védett ragadozó madarak (parlagi sas, kerecsensólyom, kék vércse, hamvas rétihéja) természetes élőhelyei védelmének biztosítása.

Jogosultsági feltételek:

- legalább 1 hektár szántóterület az alábbi ÉTT-ken: Hevesi sík, Dévaványa, Békés Csanádi sík, Dunavölgyi sík, Mosoni sík, Borsodi Mezőség.

A program előírásai:

1. a programba való belépéskor és a program utolsó évében bővített⁹ talajvizsgálat elvégzése;
2. a talajvizsgálati eredmények alapján tápanyag-gazdálkodási terv készítése és végrehajtása;
3. nagy környezeti kockázattal járó, erősen toxikus növényvédő szer hatóanyagok használata tilos¹⁰;
4. rovarölő szerek alkalmazása tilos;
5. a harmadik év során lucerna felületvesztés kötelező, 50 %-os vetőmagmennyiséggel;
6. csak a felületvesztéskor engedélyezett maximum 90 kg/ha N hatóanyag kijuttatása;
7. 6 méter széles vegyszerezetlen táblaszegélyt kell hagyni;
8. a terület legalább 50 %-án az első kaszálást június 15 után lehet elvégezni (kijelölése az illetékes nemzeti park igazgatóság írásos véleménye alapján);
9. a többi területen az első kaszálást április 25-ig el kell végezni;
10. minden kaszálás esetén legalább 5 % kaszátlan területet kell hagyni;
11. amennyiben fokozottan védett madárfaj fészkel a területen, a fészkek körül – a területileg illetékes nemzeti park igazgatóság írásos véleménye alapján – kaszátlan területet kell kialakítani;
12. kaszálás esetén vadriasztó lánc használata kötelező.

Fotó: Motkó Béla

Nászruhásh túzok kakas

Kifizetési összeg: 266,67 €/ha (68 000 Ft/ha)

⁹ pH, K_A, vízben oldható sók, humusz, CaCO₃, P₂O₅, K₂O, NO₂+NO₃, Na, Mg, SO₄, Mn, Zn, Cu

¹⁰ Az agrár-környezetgazdálkodási végrehajtási NVT rendeletben kerül rögzítésre a tiltott növényvédőszer-hatóanyagok listája.

Az ÉTT intézkedések ismertetése

Szántóföldi növénytermesztés élőhelyfejlesztési előírásokkal

Célkitűzések megfogalmazása

Ez az intézkedés a tájszerkezet megőrzésének szempontjából fontos. Az intézkedés előírásainak alkalmazásával elkerülhető a növényvédő szerek és műtrágyák talajba mosódása. A környezetterhelés korlátozása mellett ez az intézkedés a védett állatfajoknak is megfelelő körülményeket teremt.

Jogsultsági feltételek:

- legalább 1 hektár szántóföld az alábbi ÉTT-ken: Marcal-medence, Őrség-Vendvidék, Baranya, Turjánvidék, Szentendre;
- a Marcal-medence ÉTT esetén az intézkedéshez a füves mezsgye kiegészítő intézkedés pályázása kötelező.

A program előírásai

1. a programba való belépéskor és a program utolsó évében bővített¹¹ talajvizsgálat elvégzése;
2. a talajvizsgálati eredmények alapján tápanyag-gazdálkodási terv készítése és végrehajtása;
3. tápanyagutánpótlás legfeljebb 90 kg/ha N-hatóanyag mennyiségben megengedett, amit istállótrágyával, vagy zöldtrágya növény termesztésével lehet kijuttatni;
4. nagy környezeti kockázattal járó, erősen toxikus növényvédő szer hatóanyagok használata tilos¹²;
5. gyomirtás csak mechanikai úton végezhető;
6. mélyszántás 5 évente csak egyszer engedélyezett;
7. betakarítás után késleltetett (legalább 30 nap) tarlóhántás kötelező;
8. a terület legfeljebb 20%-án tókák, régóta meglévő vízállások, belvizek megőrzése kötelező;
9. zöldségtermesztés esetén hazai nemesítésű fajták termesztése kötelező.

Kifizetési összeg: 192,16 €/ha (49 000 Ft/ha)

⁶ pH, K_A, vízben oldható sók, humusz, CaCO₃, P₂O₅, K₂O, NO₂+NO₃, Na, Mg, SO₄, Mn, Zn, Cu

⁷ Az agrár-környezetgazdálkodási végrehajtási NVT rendeletben kerül rögzítésre a tiltott növényvédőszer-hatóanyagok listája.

Érzékeny Természeti Területek gyepgazdálkodási célprogramjai

Gyepgazdálkodás tűzok élőhelyfejlesztési előírásokkal

Célkitűzések megfogalmazása

A környezetbarát gazdálkodás módszereinek alkalmazása mellett, amely fenntartja az Érzékeny Természeti Területek természetes élőhelyeit és értékeit, az intézkedés speciális célja a következő madárfajok állományainak védelme, valamint élőhelyeik fenntartása és kialakítása: tűzok, ugartyúk, szalakóta, parlagi sas, kerecsensólyom, kék vércse, hamvas rétihéja.

Jogosultsági feltételek:

- legalább 1 hektár gyep az alábbi ÉTT-ken: Hevesi sík, Borsodi mezőség, Dévaványa, Békés-Csanádi sík, Dunavölgyi sík;
- a földhasználónak (tulajdonosnak) a gyep legeltetéséhez legalább 0,2 állategység/ha állatállománnyal kell rendelkeznie.

A program előírásai:

1. felülvetés, műtrágyázás nem engedélyezett, tápanyagutánpótlás csak a legelő állatok által elhullatott trágyából származhat;
2. vegyszeres gyomirtás nem engedélyezett;
3. kaszálás esetén vadriasztó lánc használata szükséges;
4. a gyepterületet szarvasmarha, juh, ló, bivaly legeltetésével, vagy kaszálással lehet hasznosítani, legeltethető állatsűrűség 0,2 - 1 állategység/ha;
5. a legeltetést a tavaszi felszáradás után lehet megkezdeni és az őszi esőzések beálltával fel kell függeszteni, a tűzok költőhelyein csak június 15 után folytatható legeltetés;
6. legeltetni csak pásztoroló vagy szakaszoló legeltetéssel lehet;
7. a gyep mechanikai ápolása (pl.: fogasolása) nem engedélyezett;
8. kamillagyűjtés nem engedélyezett;
9. az első kaszálás csak június 15 után engedélyezett, a Dunavölgyi sík esetében csak egy kaszálás engedélyezett július 1-je és október 1-je között a nemzeti park igazgatóság írásos véleménye alapján;
10. kaszáláskor 5 % kaszálatlan területet kell hagyni, kaszálásenként eltérő területen;
11. amennyiben fokozottan védett madárfaj fészkel a területen, a kaszálatlan területet a fészkek körül kell kialakítani, a területileg illetékes nemzeti park igazgatóság írásos véleménye alapján.

Kifizetési összeg: 125,49 €/ha (32 000 Ft/ha)

Az ÉTT intézkedések ismertetése

Gyepgazdálkodás haris élőhelyfejlesztési előírásokkal

Célkitűzések megfogalmazása

A haris élő-, illetve fészkelőhelyének fejlesztése nedves rétek kialakításával, valamint olyan védett növényfajok élőhelyének biztosítása, mint a kockás kotuliliom, a szibériai nőszirom, kígyógyökerű keserűfű, illetve vérfű-hangyaboglárka.

Jogosultsági feltételek:

- legalább 1 hektár gyepterület az alábbi ÉTT-ken: Észak-Cserehát, Bodrogköz, Szatmár-Bereg, Beregi ártér, Marcal-medence;
- a földhasználónak (tulajdonosnak) a gyepterület legeltetéséhez legalább 0,2 állategység/ha állatállománnyal kell rendelkeznie.

A program előírásai:

1. felületés, műtrágyázás nem engedélyezett, tápanyagutánpótlás csak a legelő állatok által elhullatott trágyából származhat;
2. vegyszeres gyomirtás nem engedélyezett;
3. kaszálás esetén vadriasztó lánc használata szükséges;
4. időjárástól függően legfeljebb kétszeri kaszálás engedélyezett;
5. a gyepterületet szarvasmarha, juh, ló, bivaly legeltetésével, vagy kaszálással lehet hasznosítani;
6. legeltetni csak pásztoroló vagy szakaszoló legeltetéssel lehet;
7. legeltethető állatsűrűség 0,2 - 1 állategység/ha;
8. a legeltetést a tavaszi felszáradás után lehet megkezdeni és az őszi esőzések beálltával fel kell függeszteni;
9. a gyepterület fogasolása nem engedélyezett;
10. kaszálás a terület legalább 50 %-án (a területileg illetékes nemzeti park igazgatóság írásos véleménye alapján kijelölve) augusztus 1-je után engedélyezett;
11. felszíni vizek elvezetése nem megengedett.

Kifizetési összeg: 109,80 €/ha (28 000 Ft/ha)

Fotó: HNP

Az ÉTT intézkedések ismertetése

Gyepgazdálkodás élőhelyfejlesztési előírásokkal

Célkitűzések megfogalmazása

A régió természetes vízháztartásának helyreállítása, amely korábban az intenzív mezőgazdálkodás miatt károsodott, valamint pufferzónák kialakítása az Érzékeny Természeti Területek körül. Szintén fontos célkitűzés a védett madarak élőhelyei, illetve fészkelőhelyei zavartalanságának biztosítása. Ez a művelési mód hozzájárul a védett növények állományainak növeléséhez is.

Jogosultsági feltételek:

- legalább 1 hektár gyep az alábbi ÉTT-ken: Őrség-Vendvidék, Szentendre, Baranya, Turjánvidék;
- a földhasználónak (tulajdonosnak) a gyep legeltetéséhez legalább 0,2 állategység/ha állatállománnyal kell rendelkeznie.

A program előírásai:

1. felületés, műtrágyázás nem engedélyezett, tápanyagutánpótlás csak a legelő állatok által elhullatott trágyából származhat;
2. vegyszeres gyomirtás nem engedélyezett;
3. kaszálni csak száraz időben szabad, magas vízállású, belvizes területeken csak július 15. után lehet kaszálni; a nemzeti park igazgatóság engedélye alapján a kaszálás időpontja ettől eltérhet;
4. kaszálás esetén vadriasztó lánc használata szükséges;
5. a gyepterületet szarvasmarha, juh, ló, bivaly legeltetésével, vagy kaszá-lással lehet hasznosítani;
6. legeltetni csak pásztoroló vagy szakaszoló legeltetéssel lehet;
7. legeltethető állatsűrűség 0,2 - 1 állategység/ha;
8. a legeltetést a tavaszi felszáradás után lehet megkezdeni és az őszi esőzések beálltával fel kell függeszteni, a Turjánvidéken a legeltetés tilos;
9. két kaszálás engedélyezett, de az első kaszálás csak június 15-e után lehetséges;
10. kaszáláskor 10 % kaszálatlan területet kell hagyni, kaszálásonként eltérő területen;
11. felszíni vizek elvezetése nem megengedett, belvizes területeket, tókákat meg kell őrizni;
12. a kiszáradt fákat őshonos fafajokkal kell pótolni.

Kifizetési összeg: 98,04 €/ha (25 000 Ft/ha)

Fotó: Lothar Lang

Az ÉTT intézkedések ismertetése

Gyeptelepítés

Célkitűzések megfogalmazása

Az Érzékeny Természeti Területeken található, nagy biodiverzitású gyepterületek növelése az adott területre jellemző fűmagkeverék vetésével. A természetkímélő technológia lehetővé teszi a környező természetes gyepterületek karakterfajainak betelepülését az átalakítandó szántóra, és ezzel viszonylag rövid időn belül a természeteshez hasonló gyepársulás jön létre, emelve a terület természetvédelmi értékét.

Jogosultsági feltételek:

- legalább 1 hektár szántóterület bármelyik – a rendeletben felsorolt – ÉTT-en;
- a földhasználónak (tulajdonosnak) a gyep legeltetéséhez a 2. évtől legalább 0,2 állategység/ha állatállománnyal kell rendelkeznie.

A program előírásai:

1. gyeptelepítés végrehajtása a területileg illetékes nemzeti park igazgatóság írásos javaslata alapján meghatározott vetőmagkeverék alkalmazásával;
2. a telepítéstől eltekintve, amikor legfeljebb 80 kg/ha N-hatóanyag kijuttatása megengedett, a műtrágyázás és a vegyszeres növényvéd-elem tilos;
3. az első évben 2 kaszálás engedélyezett, a legeltetés nem megengedett;
4. kaszálás esetén vadriasztó lánc használata szükséges;
5. a gyep mechanikai ápolása (pl.: fogsolása) nem engedélyezett;
6. az első kaszálás legkorábbi ideje július 15;
7. a 2. évtől a beállt gyepet legeltetéssel vagy kaszálással lehet hasznosítani, a termőhelyi adottságok/gyeptípus figyelembevételével az adott ÉTT-re vonatkozó gyephasznosítási program előírásainak betartásával.

Kifizetési összeg: 294,12 €/ha (75 000 Ft/ha)

Fotó: Barczy Attila

Az egyes ÉTT-ken pályázható célprogramok

5. táblázat: A pályázható célprogramok áttekintése

ÉTT-k	Támogatott célprogramok									
	Szántóföldi növénytermesztés					Gyepgazdálkodás				
	Túzok élőhely- fejlesztés	Madár élőhely- fejlesztés	Lucernater- mesztés; túzok élőhelyfejlesztés	Élőhely- fejlesztés	Túzok élőhely- fejlesztés	Haris élőhely- fejlesztés	Élőhely- fejlesztés	Gyeptelepítés		
1. Baranya				X				X		X
2. Boregi árterület		X				X			X	X
3. Békés-csanádi síkság	X	X	X		X					X
4. Bodroglóköz		X				X			X	X
5. Borsodi mezőség	X		X		X					X
6. Dévaványai síkság	X		X		X					X
7. Dunavölgyi síkság	X		X		X					X
8. Észak-Cserhát		X						X		X
9. Hevesi síkság	X		X		X					X
10. Marcal-medence				X			X			X
11. Mosoni síkság	X		X							X
12. Órség-Vendvidék				X					X	X
13. Szatmár-Bereg		X						X		X
14. Szentendrei sziget				X					X	X
15. Turjánvidék				X					X	X

Az ÉTT intézkedések ismertetése

Az ÉTT program kombinációs lehetőségei más agrár-környezeti intézkedésekkel

Egy parcellán csak egy célprogram alkalmazható a kiegészítő agrár-környezetvédelmi intézkedések kivételével, amelyek a többi célprogramhoz kapcsolódva kiegészítésként igényelhetők (lásd a **6. táblázatot**). Egy célprogramhoz csak egy kiegészítő intézkedés választható. A táblázatban felsorolt kombinációkon kívül egyéb kombinációk nem lehetségesek.

6. táblázat: A lehetséges célprogram-kombinációk

Kiegészítő agrár-környezetgazdálkodási intézkedések	Célprogram	A lehetséges legmagasabb kumulált kifizetési szint (€/ha)
Erózió elleni védekezés	szántóföldi alapprogram	270,59
	integrált növénytermesztés (szántó)	321,57
	ökológiai gazdálkodás (szántó)	423,53
	integrált gyümölcs-termesztés	619,61
	ökológiai gyümölcsstermesztés	694,12
Füves mezsgye	az összes szántóföldi program	a füves mezsgye és a szántóföldi programok jogosult területe elkülönül, így támogatáshalmazódás nem fordulhat elő
Cserje irtás	az összes gyepprogram	294,12

Tehát az ÉTT területek célprogramjai mellett, szántóföldeken a Füves mezsgye, gyepterületeken a Cserje irtás kiegészítő agrár-környezetgazdálkodási célprogramok támogatásai is igényelhetők, amennyiben az azokban szereplő jogosultsági kritériumoknak megfelel a terület.

Az igénybe vehető támogatások nem zárják ki, hogy egyidejűleg, ugyanazon területre az alábbi területalapú támogatások is igényelhetők legyenek, amennyiben a kérelmező a jogosultsági feltételeknek megfelel:

- 1) az EMOGA Garancia Részlegéből finanszírozott adott évi egységes területalapú támogatás;
- 2) az EMOGA Garancia Részlegéből finanszírozott egységes területalapú támogatásokhoz kapcsolódó adott évi kiegészítő nemzeti támogatás;
- 3) a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv alapján a központi költségvetés, valamint az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap Garancia részlege társfinanszírozásában megvalósuló kedvezőtlen adottságú területek kompenzációs támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 2004-es FVM rendelet alapján adható támogatás.

A kedvezményezettek köre és a jogosultság feltételei

A célprogramra csak a vonatkozó ÉTT határain belül található földterületekkel lehet pályázni. A gazdaság központjának elhelyezkedése a jogosultságot nem befolyásolja.

A terület alapú támogatást az a földhasználó (természetes vagy jogi személy) veheti igénybe, aki mezőgazdasági tevékenységből származó bevétellel és Magyarországon regisztrációval rendelkezik, megfelel az egyes célprogramok jogosultsági feltételeinek valamint a teljes támogatási időszak alatt gazdaságának teljes területén betartja a „Helyes Gazdálkodási Gyakorlat” előírásait. Amennyiben a támogatást nem a tulajdonos veszi igénybe, akkor a támogatható területre érvényes, legalább 5 évre szóló haszonbérleti szerződéssel, továbbá olyan nyilatkozattal kell rendelkeznie, melyben a föld tulajdonosa hozzájárul ahhoz, hogy a földhasználó a támogatható területre a támogatási időszak teljes időtartamára a rendeletben foglaltak teljesítésére kötelezettséget vállaljon.

Egy gazdaságon belül több agrár-környezetgazdálkodási célprogram megvalósítása is támogatható.

A kötelezettségek vállalása

Az ÉTT célprogramok keretében támogatásra jogosult a támogatási kérelmet jóváhagyó határozat kézhezvételétől számított 30 napon belül köteles bejelentkezni a támogatott terület elhelyezkedése szerint illetékes Nemzeti Park Igazgatóságnál.

A támogatásra jogosult minden gazdálkodási évben egyszer köteles az FVM által szervezett agrár-környezetgazdálkodási képzésen részt venni.

A vállalt kötelezettségeket érintő változások (területnövekedés, célprogram módosítás, vállalt kötelezettségek átruházása) tekintetében a vonatkozó FVM rendelet 11. §-a ad iránymutatást.

A támogatási kérelem benyújtása és folyósítása

A támogatási kérelmet az MVH által rendszeresített formanyomtatványon, postai úton, az MVH területileg illetékes megyei kirendeltségén, 2004. október 1. és október 31. között lehet benyújtani. A támogatási kérelemhez mellékelni kell a blokkterkép eredeti példányát, az egyes célprogram(ok) igénybevételéhez szükséges kötelezően csatolandó igazolásokat valamint a mezőgazdasági tevékenység folytatásáról szóló igazolást.

A támogatás egy összegben történő folyósítása a kifizetési kérelmet jóváhagyó határozatban foglaltak alapján évente, forintban történik.

A támogatási kérelem elbírálása

A támogatási kérelmeket az MVH – célprogram-csoportonként külön-külön felállított – pontozási rendszer alapján bírálja el (7. táblázat). A támogatási kérelmek országos rangsorának összeállítása az egyes célprogram csoportokon belül külön-külön történik.

A támogatási kérelmek pontozása mezőgazdasági parcellánként történik. A pontozás során a szántó- és gyepterületeken az alábbi szempontok kerülnek figyelembe vételre:

- a) az ügyfél lakhelyén/székhelyén a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya;
 - b) a programba bevitt földterület(ek) aránya a gazdaság összes – ugyanazon hasznosítási irányhoz tartozó – földterületéhez viszonyítva;
 - c) a kérelem alapját képező földterületek átlagos távolsága a gazdálkodó lakhelyétől/székhelyétől;
 - d) a gazdaságban a mezőgazdasági foglalkoztatottak területegységre vetített száma;
 - e) korábbi részvétel a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programban, amennyiben a földhasználó/állattartó, mint jogosult támogatott a minisztérium 2003. évi nyilvántartásában szerepel;
 - f) a terület vízbázisvédelmi szempontból való besorolása;
 - g) a terület nitrátérzékenysége;
 - h) a választott célprogram gazdálkodási előírásainak környezetre gyakorolt hatása.
- Az a)- g) pontoknál szereplő szempontokra összesen az összpontszám 80 %-a, a h) pont esetében pedig az összpontszám 20 %-a adható.

A támogatási kérelmet benyújtó az elutasító döntése ellen annak kézhezvételétől számított 15 napon belül jogorvoslati kérelemmel fordulhat az MVH -hoz.

Ellenőrzés és jogkövetkezmények

A jogosultsági feltételek és a kötelezettségvállalások teljesítését az MVH évente ellenőrzi.

Jogosulatlanul igénybevett támogatásnak a bizonyíthatóan hamis adatszolgáltatás minősül.

A támogatásra jogosult vagy a támogatható területre vonatkozó szabálytalanságok mértékének megállapítása pontozási rendszer alapján történik. A támogatáshoz tartozó előírások teljesítése pontértékhez kötött, megszegése különböző mértékű pontlevonással jár. A pontlevonás alapját az elkövetett szabálytalanság gyakorisága és mértéke képezi. A kapott pontok összegzésével állapítható meg a szankcionálás mértéke.

Amennyiben a támogatásra jogosult a támogatási időszak bármely évében nem nyújtja be a kifizetési kérelmét határidőre, akkor a határidő elmulasztása az adott tárgyévi támogatásból való kizárást vonja maga után.

Főbb tudnivalók

Amennyiben a támogatási időszak alatt második alkalommal következik be a tárgy-évre vonatkozó támogatás teljes egészének visszavonása, az a programból való végleges kizárást jelenti.

7. táblázat: Az NVT agrár-környezetgazdálkodási intézkedéseire beadott pályázatok pontozási rendszere

Bírálati szempont		Adható pontszám				
		szántó	gyep	ültetvény	vizes élőhely	állattartás
A pályázó lakhelyének mezőgazdasági foglalkoztatási aránya	$\geq 7\%$	10	10	10	10	10
	$5\% < x < 7\%$	6	6	6	6	6
	$3\% < x < 5\%$	3	3	3	3	3
	$< 3\%$	1	1	1	1	1
A programba bevitt terület aránya (földhasználat szerint)	100%	10	10	10	10	
	$> 50\%$	6	6	6	6	
	$> 25\%$	3	3	3	3	
Helyben lakás (30 km-en belül)		10	10	10	10	10
A gazdaság 100 ha-ra vetített mezőgazdasági foglalkoztatási aránya	10 vagy felette	10	10	10	10	
	4 és 10 között	6	6	6	6	
	1 és 4 között	3	3	3	3	
Tenyésztőszervezeti tagság						10
Állattartás védett terület hasznosítását biztosítja						10
Pásztoroló legeltetés biztosítása						10
Trágyaelhelyezés biztosított	megfelelő mértékű saját területen					10
	szerződés alapján					6
Korábbi NAKP résztvevő		20	20	20	20	20
Vízbazisvédelmi terület		10	10	10	10	
Nitrátérzékeny terület		10	10	10	10	
A pályázóhoz kapcsolódó összes pont		80	80	80	80	80
Kiegészítő intézkedés egyidejű vállalása (igénylése)		4	4	4		
ÉTT/területpihentetés/szórványgyümölcsös/vizes élőhely megőrzés és létesítés		16	16	16	20	
Ökológiai gazdálkodás		12	12	12		20
Integrált növénytermesztés		8		8		
Alapprogramok/halastó/nádas/őshonos állatok		4	4	4	10	10
A programhoz kapcsolódó összes pont		20	20	20	20	20
Összes pontszám		100	100	100	100	100

Fogalomtár

Adventív fajok: Legtöbbször az ember által behurcolt vagy betelepített, más földrajzi területen honos, jövevény növény- illetve állatfajok.

Alullegetetés: Kárt okozhat az is, ha a legelőt nem használják ki a szükséges mértékig: ilyenkor romolhat a növényzet tápértéke és hozama. Egyes agresszív növényfajok és cserjék elszaporodhatnak, ami csökkenti az érintett terület biodiverzitását.

Biológiai sokféleség: Biodiverzitás, az életközösség sokrétűségét, összetettségét, fajgazdagságát jelenti.

Defláció: A szél talajromboló hatása, talajrészek elhordása.

Degradáció: Természetes rendszerek (pl. növénytársulás) állapotának leromlása. Legtöbbször csökken a biológiai sokféleség, tájidegen illetve adventív fajok szaporodnak el a területen.

Életközösség: Biocönózis. Egy adott élőhelyen élő növények és állatok populációinak szervezett társulása, a kölcsönhatásokkal együtt.

Erózió: A víz talajromboló hatása, a termőtalaj lemosódása.

Extenzív mezőgazdaság: Alacsony külső terhelésű, kis mesterséges energiafelhasználású mezőgazdasági rendszer (pl. műtrágyák, növényvédőszer hiánya vagy mérsékelt használata), amelyben a termelés a természeti erőforrások fenntartható használatán alapszik.

Gazdálkodási nyilvántartás: A gazdálkodási tevékenységről gyűjtött adatok összessége (földhasználat, trágyahasználat, vetésforgók, felhasznált fajták, vetési paraméterek, gyomirtás, növényvédő szerek használata, betakarítás részletes adatai stb.).

Hüvelyesek: Élelmezési, takarmány és talajtakaró haszonnövények csoportja, melynek tagjai a borsó, a bab, a szójabab, a földimogyoró, a lóhere, a lucerna, a somkóró stb. Nitrogénmegkötő növényekként is emlegetik őket, mivel a légköri nitrogént átalakítva képesek növelni a talaj nitrogéntartalmát. Nitrogénmegkötő képességük miatt a hüvelyesek a vetésforgók fontos részét képezik.

Integrált növényvédelem: Olyan növényvédelmi rendszer, amelyben a megfelelő technikát és módszert felhasználva elérhető, hogy csak ott és csak annyi kémiai szert használjunk - ezek közül is a környezet szempontjából a legelőnyösebbet-, amennyi a gazdaságos termesztéshez feltétlen szükséges.

Intenzív mezőgazdaság: Magas külső terhelésű, nagy mesterséges energiafelhasználású mezőgazdasági rendszer, amelyben iparszerű, általában nagyüzemi gazdálkodás folyik.

Kapás növények: A haszonnövények egy csoportja (burgonya, cukorrépa, kukorica stb.) amelyeknél a sorok közötti térköz elég széles a gépi kultivációhoz.

Környezetbarát növényvédő szer: Olyan növényvédő szer, amely a környezetre, beleértve az embert és az állatokat is, nem vagy csak mérsékelten mérgező hatóanyagot tartalmaz.

Mikroklíma: Egy táj kisebb körzetének sajátos időjárási adottsága.

Monokultúra: Egyetlen növényfaj termesztése ugyanazon a területen, több éven át és iparszerű gazdálkodással.

Mozaikos élőhely: Változatos struktúrájú élőhely, amely több természetes illetve ember által alakított növénytársulást tartalmaz, így sokféle fajnak nyújt élőhelyet.

Növényvédelmi előrejelző rendszer: A növényvédelmi tevékenység optimalizálására a szükséges meteorológiai adatok segítségével a károsító szervezetek megjelenésének előrejelzésére szolgáló rendszer.

Ökológiai folyosó: Azonos vagy különböző élőhelyeket összekötő sáv, amelynek a növényzete lehetővé teszi, hogy azon keresztül a fajok mozoghassanak, vándorolhassanak.

Ökológiai kompenzációs terület: Olyan része a parcellának, amelyen nem folyik termesztés, növényvédelem és trágyázás, így a természetes ellenségek, valamint a védett fajok számára a bűvőhely biztosított.

Őshonos faj: Egy adott tájon, élőhelyen a kialakulása óta jelenlévő, azzal összhangban fejlődő faj.

Parazita rovar: Növényvédelmi szempontból olyan rovarok, amelyek másik rovaron élőködnek, legtöbbször elpusztítva azt.

Parlag: Hosszabb ideig művelésből kivont mezőgazdasági terület.

Perzisztens szerek: A természetben hosszú ideig változatlanul megmaradó növényvédőszerek, amelyek nehezen bomlanak le.

Populáció: Egyazon fajba tartozó, adott élőhelyen egy időben együtt élő és szaporodási közösséget alkotó egyedek közössége.

Rezisztencia: Élőlények ellenállóképessége a környezet külső hatásaival szemben (pl. rovarok vagy gyomnövények ellenállóképessége a növényvédőszerekkel szemben).

Sávós művelés: Az ültetés és a kapálás csak a sorok közötti távolság egyharmadára terjed ki, a sávok között pedig a felszínt nem kapálják, itt a talajerózió elleni védelem céljából takarónövényt alkalmaznak.

Szelektív szerek: Csak meghatározott fajokra ható növényvédőszerek.

Tájfajta: Egy adott tájhoz alkalmazkodott, ott régóta megtalálható növény- vagy állatfajta.

Tájidegen faj: Az adott tájra nem jellemző, más földrajzi környezetből származó növény- vagy állatfaj.

Talajvédelem: A termőföld termékenységének és minőségének (pl. talajszerkezet, pH) megóvása, fizikai, kémiai és biológiai romlásának megelőzése, illetőleg elhárítása arra alkalmas agrotechnikai eljárásokkal és anyagokkal.

Tanyás gazdálkodás: Magyarországra jellemző gazdálkodási forma, és egyben tájgazdálkodási mód, melynek keretében a gazdálkodó egész évben vagy a mezőgazdasági szezonban (tavasztól ősziig) a földterületéhez kapcsolódó tanyán lakik, és általában vegyes gazdálkodással – vagyis szántóföldi növénytermesztés mellett zöldségtermesztéssel és állattenyésztéssel is – foglalkozik. Erre a gazdálkodási módra a kisparcellás mozaikszerű, extenzív művelés jellemző. Általában családi gazdaság keretein belül történik a mezőgazdálkodás.

Természetközeli élőhely: Olyan terület, amely az emberi tevékenység (különleges, extenzív mezőgazdasági módszerek) következtében tett szert a biodiverzitás illetve a természetvédelem szempontjából fontos jellemzőkre, ám állapota természetközeli.

Természetközeli területek: Olyan terület, amelynek az állapota megközelíti az adott földrajzi területre legutoljára jellemző természetes élőhely viszonyait.

Trágya: Minden olyan szerves (istállótrágya, zöldtrágya, komposzt, hígtrágya, stb.) vagy szervetlen, természetes vagy szintetikus anyag, amelyet a növények növekedéséhez szükséges elemek (pl. nitrogén (N), foszfát (P_2O_5) és kálium-oxid (K_2O) kijuttatására használnak.

Túllegeltetés: Olyan intenzív legeltetés, amely az adott földterület állattartó képességét meghaladja. A felszín feltöredezése (azaz a növényzet elpusztulása, a talaj tömörödése) is együtt járhat vele. A gyepek elszegényesedéséhez, takarmánynak alkalmatlan fajok elszaporodásához, talajerózióhoz vagy akár a növénytakaró (teljes) elvesztéséhez vezethet.

Ugar: Mezőgazdasági művelésből rövidebb időre – legfeljebb néhány évre – kivont terület, amelyen talajművelést (fekete ugar) vagy szárazúást (zöld ugar) folytathatnak.

Védőzóna: Puffer zóna. Olyan terület, amely csökkenti vagy megszünteti azokat a káros környezeti hatásokat, amelyek egy adott élőhelyet veszélyeztetnek.

Vegetáció: Egy adott terület növényzete, növénytakarója.

Vetésforgó: Egy adott földterületen az egyes növények előre meghatározott terv szerint követik egymást.

Zöld folyosó: Az ökológiai hálózat része, amely a félig természetes és természetes élőhelyeket (árterek, folyó menti sávok, mezővédő erdősávok, sövények, tábla szegélyek stb.) magába foglalva folyosóként szolgál a vándorló állatok számára.

A „Helyes Gazdálkodási Gyakorlat” előírásai

Téma	Alapfeltétel
1. Szántóföldi növénytermesztés	<ul style="list-style-type: none"> - Monokultúrás termesztést kerülni kell. - Legalább 5 évente egyszer pillangós növényt kell termesztetni a vetésváltásban.
2. Gyepgazdálkodás	<ul style="list-style-type: none"> - Az állatsűrűség mértéke nem haladhatja meg: <ul style="list-style-type: none"> = szarvasmarha, juh, kecske és vad esetében az 1,8 állategység/ha, = szabadtartású baromfi esetében az 1,4 állategység/ha, = szabadtartású sertés esetében az 1 állategység/ha. - A bálázást és a széna lehordását legfeljebb 30 napon belül el kell végezni. - Gyepék égetése tilos.
3. Tápanyag-gazdálkodás	<ul style="list-style-type: none"> - Tápanyag-gazdálkodást legalább 5 évente elvégzett talajmintavétel alapján kell végezni. - A gazdálkodó a nitrogén trágyázás során a természetileg érzékeny, továbbá a nitrátérzékeny és nem nitrátérzékeny területeken a megadott határértékeket (lásd e melléklethez tartozó Kiegészítő táblázatban foglaltakat) nem haladhatja meg. - 5%-nál meredekebb lejtésű területeken a trágyát csak növényvel fedett területen, azonnali bedolgozás mellett lehet használni. - Trágya nem juttatható ki felszíni víztől, forrástól, emberi fogyasztásra, illetve állatok itatására szolgáló kúttól 10 m-es sávban, valamint hullámtereken, parti sávokban és vízjárta területeken. - Gyors hatású, könnyen oldódó nitrogéntrágya, trágyalé, hígtrágya betakarítás után csak akkor juttatható ki a szántóterületre, ha a trágyázás és a vetés közötti időszak nem több, mint 14 nap és még az adott évben megfelelő talajfedettséget biztosító növény kerül a területre. - Tilos a trágya kijuttatása december 1. és február 15. között. Nem juttatható ki trágya fagyott (a talaj 5 cm vagy annál nagyobb mélységig tartóan fagyott), vízzel telített, összefüggő hótakaróval borított talajra. - A gazdálkodó istállótrágyát csak szigetelt alapú, a csurgalék víz összegyűjtésére szolgáló gyűjtőcsatornával és aknával ellátott olyan trágyatelepen tárolhat, ahol biztosítható az állattartó telepen keletkezett 8 havi trágyamennyiség tárolása. - Ideiglenes trágyakazal, trágyaszarvas mezőgazdasági tábla szélén legfeljebb 2 hónap időtartamra alakítható ki a vonatkozó jogszabályban meghatározott feltételek betartása mellett. - A gazdálkodó hígtrágyát, trágyalevet, csurgalék vizet és silólevet kizárólag csak olyan szivárgásmentes, szigetelt tartályban vagy medencében tárolhat, amely legalább 20 évig ellenáll a korróziónak és befogadási kapacitása legalább 4 havi mennyiség tárolását biztosítja.
4. Növényvédelem	<ul style="list-style-type: none"> - A mezőgazdasági tevékenység során kizárólag hatóságilag engedélyezett növényvédő szert és termésknövelő anyagot lehet felhasználni a technológiai és a felhasználásra való jogosultsági előírások maradéktalan betartása mellett. - Tilos a növényvédelmi tevékenység során a vadon élő szervezetek veszélyeztetése. - Növényvédő szert emberi és állati tartózkodásra, valamint élelmiszer és takarmány tárolására szolgáló helyiségtől elkülönített és biztonságosan zárható raktárban vagy szekrényben, tűz- és robbanásveszélyt kizáró, egészséget és környezetet nem veszélyeztető módon szabad tárolni. - Tilos növényvédő szert tárolni a Balaton, a Velencei-tó és a Tisza-tó, valamint a fürdőzésre kijelölt vizek partvonalának teljes hosszában mért egy kilométer széles távolságon, természeti területeken, valamint a védett természeti területeken és azok határától mért egy kilométeres távolságon belül, valamint vízművek, víznyerő helyek védőterületén belül, továbbá ár- és belvízveszélyes területeken. - Gondoskodni kell a növényvédelmi tevékenység során kiürült csomagoló burkolatok, göngyölegek szakszerű összegyűjtéséről, kezeléséről, megsemmisítéséről. - A csak megfelelő műszaki állapotú növényvédelmi gépek és növényvédő szer kijuttatására szolgáló berendezések használhatók fel a növényvédelmi tevékenység során.
5. Természet- és tájvédelem	<ul style="list-style-type: none"> - Tilos a természetes vagy természet közeli élőhelyek, valamint a gazdaság területén elhelyezkedő történelmi és építészeti szempontból értékes műemlékek és területek károsítása, tájlemek elmozdítása a mezőgazdasági tevékenység (kiszántás, trágyázás vagy vegyszerezés, tájlemek elmozdítása stb.) során. - Tilos a védett természeti értékek károsítása.

A „Helyes Gazdálkodási Gyakorlat” előírásai

Téma	Alapfeltétel
6. Állattartás	- A gazdálkodónak az állattartás során gondoskodnia kell az állat számára olyan életkörülmények biztosításáról, amelyek megfelelnek az állat fajának, fajtájának, nemének, korának jellemző fizikai, élettani, tenyésztési, viselkedési és szociális sajátosságainak, valamint egészségi állapotának.
	- Az állat etetése és itatása során csak olyan takarmányt és ivóvizet, illetve egyéb itatásra alkalmas folyadékot szabad felhasználni, amely az állat, illetve közvetve az ember egészségét nem veszélyezteti.
	- Az állattartó köteles állatának állatorvosi ellátásáról rendszeresen gondoskodni.
	- Az állattartónak az állatok tartása, szállítása és forgalmazása során gondoskodnia kell az állat-egészségügyi, állatvédelmi és környezetvédelmi előírások betartásáról.
7. A gazdaság területének rendben tartása	- A gazdálkodónak a használatában lévő utak, szegélyek, csatornák, árkok, gazdasági épületek, telepek, szérűk, tárolók stb. környezetének, szegélyének tisztán tartásáról, ápolásáról is gondoskodni kell.
8. Kötelező nyilvántartások	- A gazdálkodónak a mezőgazdasági művelés alá vont táblákon történő tevékenységekről táblatorzskönyvet kell vezetni.
	- A gazdálkodás során felhasznált növényvédő szerekről és termésmnövelő anyagokról, valamint az azokkal való tevékenységekről a gazdálkodónak nyilvántartást, permetezési naplót kell vezetnie.
	- A gazdálkodónak a tevékenységével összefüggő, előírt nyilvántartásokat és azok dokumentációit legalább 5 évig meg kell őrizni.

Kiegészítő táblázat a „Helyes Gazdálkodási Gyakorlat” előírásaihoz

Kedvezőtlen Adottságú Térségekben				Nem Kedvezőtlen Adottságú Térségekben			
nitrátérzékeny területen		nem nitrátérzékeny területen		nitrátérzékeny területen		nem nitrátérzékeny területen	
kiadható maximális N (kg/ha)	ebből: kiadható maximális szerves eredetű N (kg/ha)	kiadható maximális N (kg/ha)	ebből: kiadható maximális szerves eredetű N (kg/ha)	kiadható maximális N (kg/ha)	ebből: kiadható maximális szerves eredetű N (kg/ha)	kiadható maximális N (kg/ha)	ebből: kiadható maximális szerves eredetű N (kg/ha)
170	170	200	200	220	170	300	300

Fotó: Bodnár Mihály

Gólyák traktorral

Elérhetőségek

Irányító és kapcsolódó szakmai szervezetek	Cím	Telefon	Fax	Név
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Agrár-környezetgazdálkodási Főosztály	1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 11.	1-301-4000	1-302-0408	Tar Ferenc főosztályvezető tel.: e-mail: ferenc.tar@fvm.hu, tarf@posta.fvm.hu
Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Természetvédelmi Hivatal, Agrárharmonizációs és Kezelési Osztály	1121 Budapest, Költő u. 21.	1-391-1740	1-391-1719	Vajna Tamásné, főosztályve- zető-helyettes, tel.: 1-391-1725 email: vajna@mail.kvvm.hu Kissné Dóczy Emília, tanácsos tel.: 1-391-1727 email: doczy@mail.kvvm.hu Tóth Péter, tanácsos tel.: 1-391-1777 email: tothp@mail.kvvm.hu
Szent István Egyetem, Környezet- és Tájjgazdálkodási Intézet	2103 Gödöllő Páter K. u. 1.	28-522-009	28-415 383	Ángyán József e-mail: angyan.jozsef@kti.szie.hu Ónodi Gábor e-mail: onodi@kgi.gau.hu Podmaniczky László tel.: 30-250 3614 e-mail: podma@kgi.gau.hu
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület	1121 Budapest, Költő u. 21.	1-275-6247	1-275-6267	Fülöp Gyula, Szilvácsku Zsolt: Email: mme@mme.hu

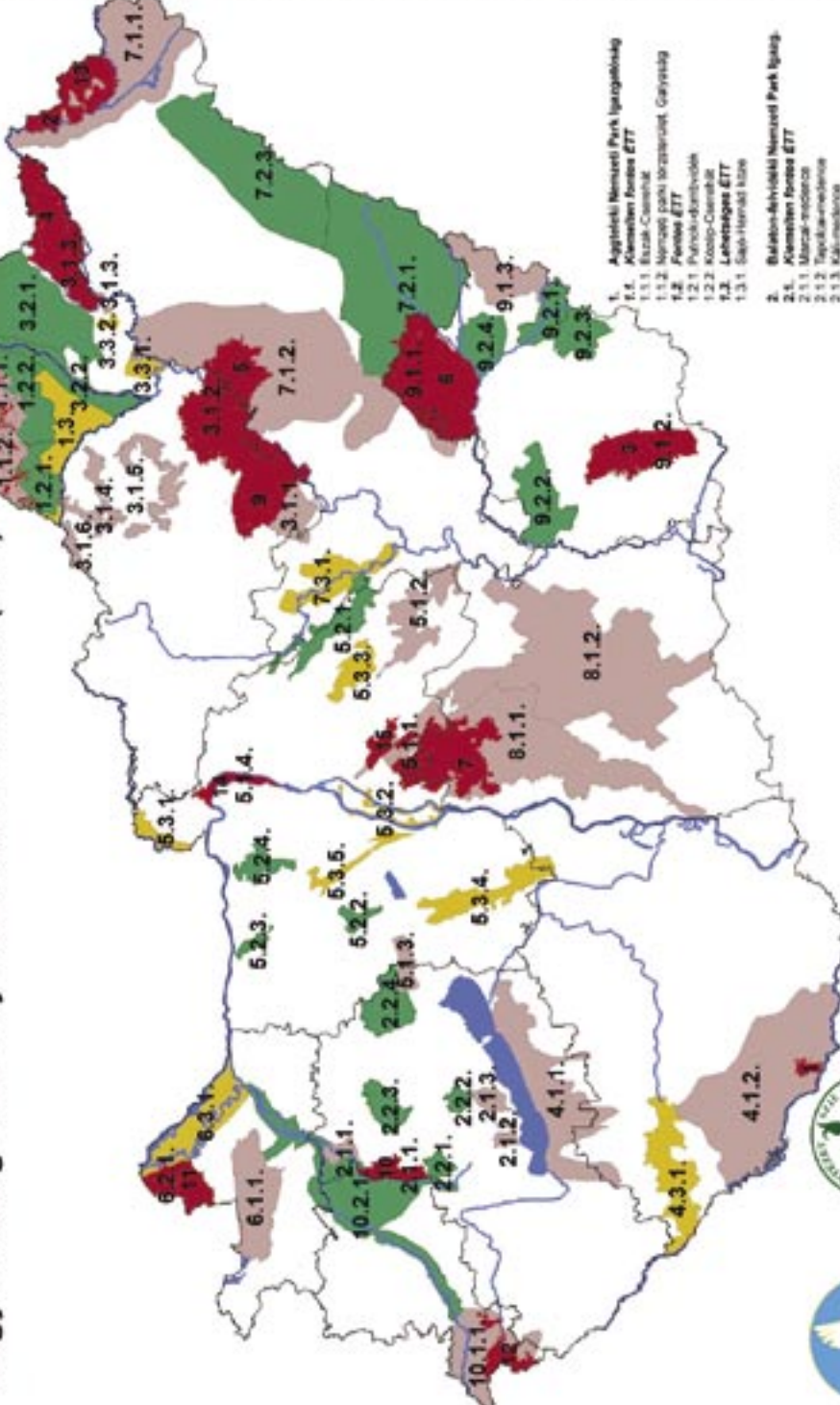
ÉTT	Illetékes NP	Cím	Telefon	Fax	Név
Baranya	Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság	7625 Pécs, Tettye tér 9.	72-517-200	72-517 229	Löffler Attila tel.: 30-500-0785 email: ddp.igazg@ktn.x400gwitb.hu
Beregi árterület	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság	4024 Debrecen, Sumen u. 2.	52-529 920	52-529 940	Horváth Róbert tel.:30-299-99-42 Varjasi Katalin tel.:30-619-6852 e-mail:hnp@hnp.datanet.hu
Békés-csanádi síkság	Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság	5541 Szarvas, Anna liget 1.	66-313 855	66-311 658	Bánfi Péter tel.:30-306-0800 email: peter.banfi@kmp.hu
Bodrogköz	Bükk Nemzeti Park Igazgatóság	3304 Eger, Sánc u. 6.	36-411 581	36-412 791	Tóth László tel.:30-349-5687 Baranyi Attila, tel.:30-627-8280 email: hfptk@freemail.hu
Borsodi mezőség	Bükk Nemzeti Park Igazgatóság	3304 Eger, Sánc u. 6.	36-411 581	36-412 791	Bodnár Mihály tel.: 30-349-5718 email: bmtk@freemail.hu
Déaványai síkság	Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság	5541 Szarvas, Anna liget 1.	66-313 855	66-311 658	Bánfi Péter Tel.:30-306-0800 email: peter.banfi@kmp.hu
Dunavölgyi síkság	Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság	6001 Kecskemét, Liszt Ferenc u. 19.	76-482 611	76-481 074	Boros Emil tel.:30-488-4369 email: borose@knp.hu Máté András tel.: 30-488-4536 email: kovacse@knp.hu Bankovics András tel.: 30-555-1171 email: bankovicsa@knp.hu
Észak-Cserehát	Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság	3758 Jósvalfő, Tengerszem oldal 1.	48-506-000	48-506-001	Bodolai István tel.: 30-415-5072 Krajnyák Cecília tel.:30-634-7343 email: info.anp@axelero.hu
Hevesi síkság	Bükk Nemzeti Park Igazgatóság	3304 Eger, Sánc u. 6.	36-411 581	36-412 791	Tóth László tel: 30-349-5687 Baranyi Attila, tel.:30-627-8280 email: hfptk@freemail.hu
Marcal-medence	Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság	8200 Veszprém, Vár u. 31.	88-577 730,	88-577 731	Tóth Szabolcs tel.:30-491-0098 email: sza- bolcs.toth@ktn.x400gwitb.hu
Mosoni síkság	Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság	9435 Sarród, Rév-Kőcsagvár	99-537 620	99-537-621	Törökné Burda Brigitta Tel.:30-601-9682 Ambrus András tel.:30-520-6418 email: fehnp@ktn.x400gwitb.hu
Órség-Vend- vidék	Órségi Nemzeti Park Igazgatóság	9941 Óriszentpéter, Siskaszer 26/A.	94-548 036	94-428 791	Kovács Zoltán, tel.:30-520-2434 email: orseginp@axelero.hu

Elérhetőségek — Melléklet

ÉTT	Illetékes NP	Cím	Telefon	Fax	Név
Szatmár-Bereg	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság	4024 Debrecen, Sumen u. 2.	52-529 920	52-529 940	Horváth Róbert tel.:30-299-99-42 Varjasi Katalin tel.:30-619-6852 email:hnp@hnp.datanet.hu
Szentendrei sziget	Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság	1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 52	1-200 4066, 1-200 4033	1-200 1168	Csihar László tel.:70-330-3834 Hegyi Zoltán tel.:70-330-3804 e-mail: dinpig@dinpig.hu
Turjánvidék	Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság	1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 52.	1-200 4066,	1-200 1168	Csihar László tel.:70-330-3834 Hegyi Zoltán tel.:70-330-3804 e-mail: dinpig@dinpig.hu

Magyarország Érzékeny Természeti Területei (ÉTT)

- 3.2. Fontos ÉTT
- 3.2.1. Zemplén-hegység
- 3.2.2. Hortobágy
- 3.3. Lehetőséges ÉTT
- 3.3.1. Kézvisek-TK-korzóna
- 3.3.2. Tárka-árok
- 4. Duna-Orfoly Nemzeti Park Igazgatóság Kiemelten fontos ÉTT
- 4.1. A balaton déli vízgyűjtőnek az araszatai, belkői, kárménai, abácsiak, greskői és mások lefolyás útjainak szelvénye
- 4.1.1. A balaton déli vízgyűjtőnek az araszatai, belkői, kárménai, abácsiak, greskői és mások lefolyás útjainak szelvénye
- 4.1.2. Duna-Orfoly útjainak szelvénye
- 4.3. Lehetőséges ÉTT
- 4.3.1. Zala-Orfoly-Orfolya környéke
- 5. Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság Kiemelten fontos ÉTT
- 5.1.1. Turjánvölgy
- 5.1.2. Gyep-Pálya sík
- 5.1.3. Velencei-ó és Sárvai völgye
- 5.1.4. Somlói-hegység
- 5.2. Fontos ÉTT
- 5.2.1. Hegyi és Tapolcai mocsok
- 5.2.2. Csákvári-Zárkói mocsok
- 5.2.3. Abáti erdő
- 5.3. Lehetőséges ÉTT
- 5.3.1. Bodony-völgy
- 5.3.2. Csopaki-sziget és környéke
- 5.3.3. Móraúti-tóval közeli mocsok
- 5.3.4. Sárvai és Hódmező
- 5.3.5. Velencei völgy
- 6. Fertő-Hársány Nemzeti Park Igazgatóság Kiemelten fontos ÉTT
- 6.1.1. Hársány
- 6.2. Fontos ÉTT
- 6.2.1. Móraúti-sík
- 6.3. Lehetőséges ÉTT
- 6.3.1. Szigetköz
- 7. Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság Kiemelten fontos ÉTT
- 7.1.1. Szarmat-Béreg régió
- 7.1.2. Hortobágyi Nemzeti Park puffertónjai
- 7.2. Fontos ÉTT
- 7.2.1. Bihari-sík
- 7.2.2. Déri és Kőrös-nyírágy
- 7.3. Lehetőséges ÉTT
- 7.3.1. A Jászkiséri völgy
- 8. Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság Kiemelten fontos ÉTT
- 8.1.1. Dunaszőlő-sík
- 8.1.2. A Tisza-menténél fekvő vízgyűjtő
- 9. Mátyás-Ménfő Nemzeti Park Igazgatóság Kiemelten fontos ÉTT
- 9.1.1. Devecseri környék
- 9.1.2. Vaddisznó-Cserébi puszták
- 9.1.3. Kis-Sárrét
- 9.2. Fontos ÉTT
- 9.2.1. Gyula-Dobos árter
- 9.2.2. Körtvély
- 9.2.3. Kgyfői terület
- 9.2.4. Vedd-Északi-Északi környék
- 10. Óriási Nemzeti Park Igazgatóság Kiemelten fontos ÉTT
- 10.1.1. Óriási-Völgység
- 10.2. Fontos ÉTT
- 10.2.1. Rózsavölgy

- 1. Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság Kiemelten fontos ÉTT
- 1.1.1. Eszaki-Cserébi
- 1.1.2. Móraúti-patai-terület, Gálya-sziget
- 1.2. Fontos ÉTT
- 1.2.1. Püski-erdőterület
- 1.2.2. Kőszegi-Cserébi
- 1.3. Lehetőséges ÉTT
- 1.3.1. Sáv-Hortobágy köz
- 2. Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság Kiemelten fontos ÉTT
- 2.1.1. Mészai-mocsok
- 2.1.2. Tapolcai-mocsok
- 2.1.3. Káli-mocsok
- 2.2. Fontos ÉTT
- 2.2.1. Sörény-Ripóc-Acsácsi-Kapcsolás-terület, közeli erdők
- 2.2.2. Csörgőmocsok
- 2.2.3. Káli-nyírágy
- 2.2.4. Tapolcai-tó, erdővel borított rész, közeli terület
- 3. Mátyás-Ménfő Nemzeti Park Igazgatóság Kiemelten fontos ÉTT
- 3.1.1. Hervei-sík
- 3.1.2. Boros-Mező
- 3.1.3. Borosköz, Káposztás
- 3.1.4. Hervei-körsík
- 3.1.5. Békai Nemzeti Park védőterülete
- Működő ÉTT
- 1. Boros-Mező ÉTT
- 2. Boros-Mező ÉTT
- 3. Boros-Mező ÉTT
- 4. Boros-Mező ÉTT
- 5. Boros-Mező ÉTT
- 6. Boros-Mező ÉTT
- 7. Boros-Mező ÉTT
- 8. Boros-Mező ÉTT
- 9. Boros-Mező ÉTT
- 10. Boros-Mező ÉTT
- 11. Boros-Mező ÉTT
- 12. Boros-Mező ÉTT
- 13. Boros-Mező ÉTT
- 14. Boros-Mező ÉTT
- 15. Boros-Mező ÉTT

Jelmagyarázat

- Nemzeti Park Igazgatóságok határa
- Működő ÉTT
- Kiemelten fontos ÉTT
- Fontos ÉTT
- Lehetőséges ÉTT

Forrás:
 KvVM Természetvédelmi Hivatal
 Készítők:
 Szent István Egyetem
 Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet
 Térinformatika Stúdió
 2004

